

Brať či nebrať: korupcia v súkromnom sektore

Identifikácia príčin, následkov korupcie v súkromnom
sektore a protikorupčné opatrenia

Inštitút hospodárskych analýz
september 2023

Autor:

Dušan Steinhauser

Upozornenie:

Materiál prezentuje názory autorov IHA, ktoré nemusia nutne odzrkadľovať oficiálne názory MH SR. Cieľom publikovania materiálov je podnecovať a zlepšovať odbornú a verejnú diskusiu na aktuálne hospodárske témy. Citácie textu by preto mali odkazovať na IHA (a nie MH SR) ako autorov týchto názorov.

Obsah

ZOZNAM GRAFOV, TABULIEK A BOXOV	3
ÚVOD	4
1. VPLYV KORUPCIE NA EKONOMICKÝ RAST, ZISKOVOSŤ FIRIEM, INOVAČNÚ SCHOPNOSŤ A MEDZINÁRODNÝ OBCHOD	6
2. PODSTATA A TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ KORUPCIE V SÚKROMNOM SEKTORE	9
3. KORUPCIA NA SLOVENSKU A V MEDZINÁRODNOM POROVNANÍ	13
3.1 Hodnotenie korupcie Slovenska podľa Prieskumu podnikania	13
3.2 Korupcia a inštitucionálna hysteréza	16
4. PROTIKORUPČNÉ OPATRENIA	18
ZDROJE	22
PRÍLOHY	28

Zoznam grafov, tabuliek a boxov

<i>Graf 1: Schellingov diagram aplikovaný na korupciu</i>	9
<i>Graf 2: Podiel podnikov, ktoré identifikujú korupciu za hlavnú prekážku (všetky podniky)</i>	14
<i>Graf 3: Dosiadnuté skóre vnímanej korupcie indexu CPI za roky 2013, 2019 a 2022</i>	15
<i>Graf 4: Vývoj priemerných hodnôt HDP p. c., exportnej výkonnosti a CPI EÚ 27</i>	17
<i>Graf 5: Vývoj priemerných hodnôt HDP p. c., exportnej výkonnosti a CPI Slovenska</i>	17
<i>Graf 6: Podiel podnikov, ktoré identifikujú korupciu za hlavnú prekážku (malé podniky)</i>	29
<i>Graf 7: Podiel podnikov, ktoré identifikujú korupciu za hlavnú prekážku (stredne-velké podniky)</i>	30
<i>Graf 8: Podiel podnikov, ktoré identifikujú korupciu za hlavnú prekážku (velké podniky)</i>	31
<i>Graf 9: Podiel podnikov, ktoré identifikujú korupciu za hlavnú prekážku (domáce podniky)</i>	32
<i>Graf 10: Podiel podnikov, ktoré identifikujú korupciu za hlavnú prekážku (zahraničné podniky)</i> ...	33
<i>Graf 11: Podiel podnikov, ktoré identifikujú korupciu za hlavnú prekážku (exportujúce podniky)</i> ...	34
<i>Tabuľka 1: Výsledky regresných modelov</i>	16
Box 1: Nová inštitucionálna ekonomická teória	10

Úvod

Materiál je vypracovaný v nadväznosti na plnenie opatrenia č. 10 z Národného protikorupčného programu Slovenskej republiky (NPKP) a v zmysle plnenia úlohy v bode B.10 uznesenia vlády SR č. 426 zo 4. septembra 2019 k návrhu NPKP, v ktorom vláda uložila ministrovi hospodárstva SR „Identifikovať a analyzovať príčiny korupčného správania v súkromnom sektore a navrhnúť zodpovedajúce protikorupčné opatrenia“ „do 31. decembra 2022“. (bodom B.2 uznesenia vlády SR č. 731 z 23. novembra 2022 k návrhu na zrušenie a zmenu niektorých úloh z uznesení vlády SR vláda mení termín úlohy v bode B.10 uznesenia vlády SR č. 426 zo 4. septembra 2019 z „do 31. decembra 2022“ na „do 31. decembra 2023“).

Problematikou korupcie sa intenzívne zaoberá odborná, ako aj vedecká literatúra, štátne inštitúcie alebo verejnosť. Pozornosť sa však väčšinou upriamuje na korupciu vo verejnom sektore. Medzi často uvádzané dôvody patrí náročnosť jej merania, ale aj filozofické východiská, ktoré tento typ korupcie považujú za spoločensky menej nebezpečný.

Motiváciou a cieľom predkladaného materiálu je pomocou výsledkov existujúcich štúdií a kvantitatívnej analýzy identifikovať príčiny a následky korupcie v súkromnom sektore, ako aj možnosti jej prevencie. V tomto ohľade boli využité východiská novej inštitucionálnej ekonomickej teórie, ktorá v prvom rade odporúča znížiť dôveru medzi zainteresovanými stranami. Z ďalších odporúčaní je možné spomenúť implementáciu dobrej správy spoločností (angl. corporate governance) do firemných procesov, ale aj klasické a osvedčené opatrenia v podobe nasadenia agentov provokatérov, zriadenia protikorupčnej linky alebo pevný odmietavý postoj vedenia spoločnosti proti korupcii.

Je pravdou, že rozsah korupcie v súkromnom sektore je komplikované kvantifikovať, napr. na oddeleniach obstarávania vo firmách. Pričom tento jav je nemenej nebezpečný ako korupcia vo verejnom sektore, pretože znižuje efektívnosť firiem a tým aj makroekonomický výkon hospodárstva. Preto sme museli naše analýzy aproximovať z už dostupných databáz. Na základe jednoduchej kvantitatívnej analýzy je možné dedukovať prejavy inštitucionálnej hysterézy – akákoľvek dlhodobá prítomnosť negatívneho javu v spoločnosti spôsobí, že sa toto negatívum stáva novou normou. Navyše, inštitucionálna zotrvačnosť predpokladá, že potláčanie protispoločenskej a negatívnej inštitúcie si vyžaduje dlhšie časové obdobie. Korupcia predstavuje neformálnu inštitúciu, ktorá má ako každá iná inštitúcia svoju zotrvačnosť. Predkladaný materiál má nasledujúcu logickú štruktúru:

- Negatívne vplyvy korupcie – korupcia v niektorých regiónoch môže mať pozitívny vplyv pre jednotlivcov alebo jednotlivé firmy. Je to logické, pretože ak by firmy nemali úžitok z podplácania, asi by sa do korupcie vôbec nezapojili. Existujú však dôkazy, že korupcia poškodzuje kolektívny výkon firiem a ekonomiku ako celok.
- Aj keď sa v odborných a vedeckých kruhoch venuje pozornosť predovšetkým korupcii vo verejnom sektore, súkromná korupcia je nemenej nebezpečný jav.
- Korupcia je kultúrne podmienená. Slovensko patrí medzi krajiny s vyššou hodnotou odstupe od moci. Odstup od moci je prediktor vyššej miery korupcie v krajine. Odstránenie korupcie v spoločnosti si bude vyžadovať jasnú spoločenskú objednávku.

- Slovensko patrí medzi štáty s vyššou mierou korupcie. Síce je možné identifikovať mierne zlepšenie v čase, prejavujú sa známky inštitucionálnej hysterézy a zotrvačnosti. Dlhodobý negatívny jav v spoločnosti sa stáva novou normou a je veľmi časovo náročné ho potlačiť.
- Vedenie firiem by malo prijať jednoznačné odmietavý postoj proti korupcii, prijať protikorupčné opatrenia a stratégie, osvedčila sa aj aplikácia agenta provokatéra alebo zriadiť protikorupčnú linku prostredníctvom ktorej môžu oznamovatelia podať oznámenia o protispoločenskej činnosti.
- Nová inštitucionálna ekonomická teória odporúča narušiť dôveru medzi korupčnými stranami a dôslednú implementáciu dobrej správy spoločností (angl. corporate governance) do firemných procesov.

1. Vplyv korupcie na ekonomický rast, ziskovosť firiem, inovačnú schopnosť a medzinárodný obchod

Podľa Úradu vlády SR (2014) korupcia predstavuje „[...] protispoločenské a protiprávne javy vo verejnom aj súkromnom sektore, ako sú trestné činy prijímania úplatku, podplácania, nepriameho úplatkárstva, volebnej korupcie a niekedy aj zneužívania právomoci verejného činiteľa.“ Jedným z dôvodov, prečo je nutné proti korupcii bojovať je skutočnosť, že korupcia poškodzuje ekonomický rast, poškodzuje verejné statky, zvyhodňuje len niektorých jednotlivcov na úkor kolektívneho blaha, znižuje efektívnosť podnikov alebo ich inovačnú schopnosť.

Z makroekonomického hľadiska existuje množstvo kanálov, pomocou ktorých korupcia poškodzuje ekonomický rast. Korupcia môže znížiť hodnotu súkromných a verejných investícií, znižuje napr. investície do školstva, infraštruktúry, alebo znižuje inovatívnosť firiem¹:

- V. Tanzi a H. Davoodi (1997) dokázali, že korupcia znižuje produktivitu verejných investícií, pretože odčerpáva potrebné zdroje určené na údržbu verejných statkov, zdravotníctvo, školstvo alebo znižuje infraštruktúrne výdavky, čo vo všeobecnosti brzdí ekonomický rast.
- P. Mauro (1998)² potvrdil, že existuje negatívna korelácia medzi korupciou a výdavkami na vzdelávanie. Sektor vzdelávania nepredstavuje zaujímavý cieľ pre skorumpovaných politikov a zväčša sa v ňom nevyužívajú drahé špičkové technológie, ktoré dodávajú oligopolní dodávatelia. Takto sa školstvo dostáva na okraj záujmu.
- L. Pellegrini (2011) tvrdí, že korupcia znižuje ekonomický rast, pretože znižuje hodnotu investícií v krajine, poškodzuje školský systém a otvorenosť ekonomiky. Naopak, krajiny s kontinuálnym demokratickým režimom vykazujú nižšie úrovne korupcie. Ak príde k zmene politického režimu, či k revolúcii, je možné očakávať zhoršenie stavu korupcie (Pellegrini, 2011).
- P. H. Mo (2001) zistil, že korupcia znehodnocuje ľudský kapitál a znižuje podiel súkromných investícií.
- Ch. Bukari, a E. Anaman (2021) skúmali vplyv korupcie na schopnosť firiem v krajinách s nižším-stredným a vyšším stredným príjmom adoptovať inovácie. Autori potvrdili negatívny vplyv korupcie na schopnosť firiem inovovať, tento vplyv je však intenzívnejší v krajinách s nižším-stredným príjmom.

Je paradoxné, že predovšetkým v staršej teoretickej literatúre neexistuje jednoznačný konsenzus o škodlivosti korupcie, ale len v krajinách, v ktorých dochádza k inštitucionálnym zlyháním (predovšetkým štátnych inštitúcií). Existujú však štúdie, ktoré dokazujú negatívny vplyv korupcie na ekonomiku ako celok.³ V 60. až 70. rokoch 20. storočia sa vyvinul myšlienkový prúd, ktorý dokazoval prospešný vplyv korupcie na ekonomický rast, a to v prípadoch, ak zlyháva formálny

¹ V prípade korupcie sme svedkami efektu, ktorý sa v literatúre označuje ako hľadanie renty. K. Murphy, A. Shleifer a R. Vishny (1993) označujú za technológie hľadania renty korupciu, zlú legislatívu a tolerantné právne systémy. Problémom je, ak sa ekonomickí aktéri venujú činnostiam nazývaným ako hľadanie renty a zanedbávajú produktívne hospodárske činnosti. Autori zistili, že potom sú v ekonomike zanedbávané inovácie, čo priamo znižuje ekonomický rast.

² P. Mauro (1995) štatisticky dokázal negatívny vplyv korupcie na investície a ekonomický rast.

³ Na druhej strane, je logické, ak sa empiricky dokáže pozitívny vplyv korupcie na ekonomický rast jednotlivých firiem. V prípade, ak by korupcia neprinášala individuálny prospech pre jednotlivcov, pravdepodobne by firmy neboli motivované sa do korupcie zapojiť.

inštitucionálny rámec. Tento koncept sa často označuje anglickou frázou ako „grease or sand the wheels of growth“. Tento jav môžeme interpretovať v zmysle vnímania korupcie vo funkcii „mazadla alebo zadrhávania ekonomického rastu“ (napr. Lui, 1983):

- N. Leff (1964) tvrdí, že korupcia dokazuje záujem jednotlivcov alebo skupín participovať na rozhodovacom procese. V rozvojových štátoch môže byť korupcia jediným spôsobom, ako sa podieľať na politickom živote. V takomto prostredí sú ekonomicky úspešnejšie firmy schopné platiť vyššie úplatky a získať pre seba obmedzené zdroje. Príkladom je limitné množstvo dostupných devízových prostriedkov alebo investičných licencií.
- M. Lee, C. Mutlu a S.-H. Lee (2022) tvrdia, že korupcia dokáže zmierniť negatívne vplyvy byrokratickej záťaže a zvyšuje konkurencieschopnosť firiem pri získavaní licencií a vládnych kontraktov.
- Novšie empirické štúdie už priniesli dôkazy o škodlivom vplyve korupcie, a to predovšetkým na ekonomiku a inštitucionálne prostredie ako celok. A. Shleifer, R. Vishny (1993) tvrdia, že slabé vlády, ktoré nedokážu kontrolovať svoje agentúry (ministerstvá, úrady a pod.), prispievajú k vyššej miere korupcie. Ako príklad uvádzajú post-socialistické Rusko charakteristické vysokou mierou korupcie, ktoré preto nebolo atraktívne pre zahraničných investorov. Ekonomická a politická konkurencia však môže prispieť k zníženiu miery korupcie v krajine.
- P.-G. Méon a K. Sekkat (2005) dokázali negatívny vplyv korupcie na rast a investície. Autori takto popreli koncept mazadla ekonomického rastu prostredníctvom korupcie.
- N. Ba Trung a T. Kaizoji (2017) skúmali investičné prostredie Vietnamu na základe veľkého množstva mikroekonomických pozorovaní a dospeli k záveru, že nekvalitné investičné prostredie znižuje produktivitu a hospodársku súťaž.⁴
- H. Krifa-Schneider, I. Matej a A. Sattar (2022) skúmali vplyv korupcie na prílev priamych zahraničných investícií. V rozvinutých ekonomikách existuje očakávaná nepriama korelácia medzi mierou korupcie a prílevom priamych zahraničných investícií. V rozvíjajúcich sa ekonomikách je však táto korelácia menej významná. Dôvodom má byť vyššia tolerancia korupcie.⁵
- J. Hanousek a A. Kochanová (2016) testovali koncept korupcie ako mazadla ekonomického rastu na firemnej vzorke 14 krajín strednej a východnej Európy.⁶ Autori zistili, že korupcia je prospešná len pre niektoré jednotlivé firmy a len v určitom inštitucionálnom prostredí. Dôvodom sú výhody, ktoré tieto firmy získavajú od regulačných autorít výmenou za úplatok. Korupcia však poškodzuje kolektívnu výkonnosť firiem. Autori teda dokazujú,

⁴ Treba spomenúť, že autori z krátkodobého hľadiska dokázali isté prvky teórie mazadla ekonomického rastu korupciou, keď korupcia môže korigovať nedostatky investičného prostredia a kompenzovať neefektívnosť prameniacu zo zle nastavenej regulácie. Z dlhodobého hľadiska však korupciu autori označili za mimoriadne škodlivú, deformujúcu trhy a stimuly pre investície. Napokon korupcia teda prispieva k celkovému úpadku v krajine.

⁵ „Hoci rozvíjajúce sa ekonomiky môžu byť napriek vyššej miere korupcie stále atraktívne pre priame zahraničné investície, tento vzťah nie je udržateľný.“ (Krifa-Schneider, Matej a Sattar, 2022)

⁶ Autori pracovali s indikátorom byrokratickej korupcie, ktorú predstavuje odpoveď na otázku z prieskumu BEEPS (<https://www.beeps-ebd.com/data/beeps-v-and-mena-es-2012-2016/>), či je obvyklé, ak poskytujú podnikatelia platby alebo dary úradníkom „aby boli veci dokončené“.

že v prostrediach s vyšším rozptylom úplatkov⁷ sú podplácajúce firmy ekonomicky výkonnejšie. Naopak, tie firmy, ktoré nepodplácajú, musia byť efektívnejšie vo výrobe, aby podplácajúcim firmám dokázali konkurovať.

Korupcia znižuje motiváciu firiem zapájať sa do medzinárodného obchodu, pretože zaplatené úplatky im zabezpečujú umelú konkurenčnú výhodu na domácom trhu. Tieto firmy potom strácajú motiváciu expandovať.⁸ Je známe, že Slovenská ekonomika je závislá na zahraničnom obchode, je vysoko-otvorená a exportne orientovaná.⁹ Preto je dôležitý vplyv korupcie na zahraničný obchod. Podobne ako v predchádzajúcej kapitole, je možné vidieť korupciu dvojako. S.-H. Lee a D. H. Weng (2013) testovali dve opozitné hypotézy. Prvá predpokladala, že preferenčné zaobchádzanie výmenou za úplatky pomôže firmám stať sa efektívnejším a konkurencieschopnejším na zahraničnom trhu. Druhá hypotéza pracovala s úvahou, že preferenčné zaobchádzanie vytvorí pre korupčné firmy lepšie podmienky na domácom trhu, ktoré sa takto nebudú orientovať na medzinárodný obchod. Empirické výsledky autorov však naznačujú, že korupcia v domácej krajine znižuje hodnotu exportu firiem. Podobné závery prijali J. Kim, D. H. Weng a S.-H. Lee (2018). V transformujúcich sa ekonomikách platenie úplatkov demotivuje firmy zapájať sa do medzinárodného obchodu, ktoré sa potom sústreďujú len na domáci trh. Možno v tejto súvislosti treba spomenúť, že podľa Inštitútu hospodárskych analýz, tuzemské firmy (bez zahraničného vlastníctva) exportujú v roku 2021 len 12 % celkového slovenského exportu (Steinhauser a Boros, 2022).

Vysoká miera korupcie, politická nestabilita, nadmerná regulačná záťaž a subjekty pôsobiace v neformálnom sektore zapríčiňujú vytlačací efekt formálnym firmám, ktoré sú nútené orientovať sa na zahraničné trhy. G. Qi et al. (2020) testovali vplyv korupcie na export v rozvíjajúcich sa ekonomikách. Autori predpokladali existenciu nelineárneho vzťahu medzi korupciou a exportom v tvare písmena U. Na tento účel aplikovali kvadratickú regresnú rovnicu. *„Mierna miera korupcie môže utlmiť sklon firiem k exportu, ale nadmerné výdavky na korupciu prinútiť firmy uchýliť sa k exportnej stratégii ako spôsobu, ako uniknúť inštitucionálnym obmedzeniam a neefektívnosti na svojich domácich trhoch.“* (Qi, 2020) Autori napokon empiricky potvrdili nelineárny vzťah medzi korupciou a exportom, ktorý umocňuje politická nestabilita, regulačná záťaž a konkurencia zo strany neformálneho sektora¹⁰. Neformálne subjekty využívajú príležitosti prameniace z ich korupčných aktivít, čo im poskytuje výhodu na domácom trhu. Preto sú formálne firmy nútené expandovať do zahraničia.

⁷ Tzv. všadeprítomnosť úplatkov vyjadrená ako štandardná odchýlka miery byrokratickej korupcie (Hanousek a Kochanová, 2016).

⁸ Príčinou je jav, ktorý sa nazýva hľadanie renty (angl. rent seeking; bližšie napr. Lambsdorff, 2009). Medzi činnosti spadajúce pod označenie ako hľadanie renty patrí aj korupcia, ktorá prináša jednoduché výnosy pri nízkej námahe. Ekonomické subjekty sú potom demotivované venovať sa produktívnejším činnostiam a ekonomika ako celok stráca na efektívite a produktívite.

⁹ Otvorenosť ekonomiky predstavuje podiel súčtu exportu a importu na hrubom domácom produkte (Baláž, Hamara a Sopková, 2015)

¹⁰ Vplyvom firiem v neformálnom sektore na formálne firmy sa zaoberali aj C. Williams a B. Kosta (2020). Neformálne firmy sú podnikateľské jednotky, ktoré nie sú formálne registrované, napr. za účelom platenia daní a potenciálne znevýhodňujú formálne firmy.

Autori G. Qi et al., (2020) kvantifikovali neformálny sektor pomocou otázky z prieskumu Svetovej banky (World Bank Enterprise Survey) v nasledujúcom znení: *„Do akej miery sú praktiky konkurentov v neformálnom sektore prekážkou súčasného fungovania tohto podnikania?“* (angl. *„To what extent are the practices of competitors in the informal sector an obstacle to the current operations of this establishment?“*)

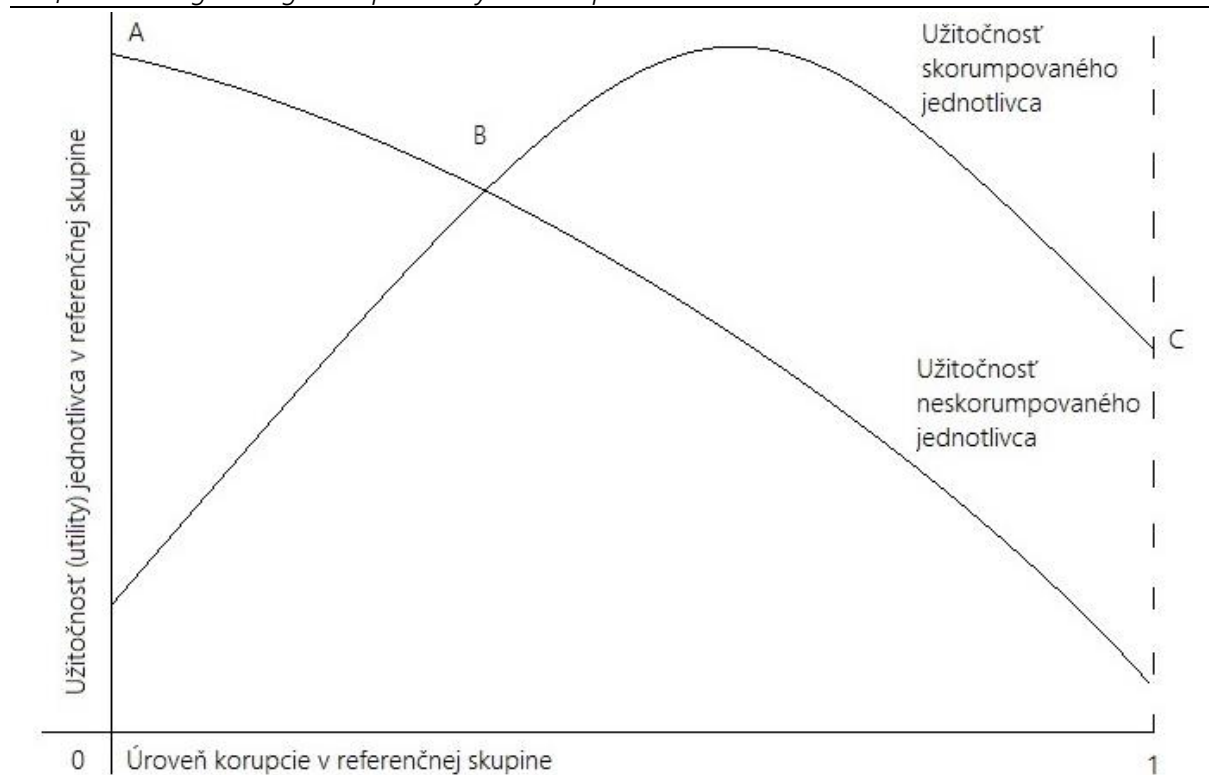
2. Podstata a teoretické východiská korupcie v súkromnom sektore

Korupcia v súkromnom sektore predstavuje v súčasnosti podceňovaný celospoločenský problém. K. Annan v predhovore Konvencie OSN proti korupcii (United Nations, 2004) vyhlásil, že „korupcia je pliaga, ktorá má ďalekosiahle korozívne efekty pre spoločnosť. Podkopáva demokraciu a právo, vedie k potláčaniu ľudských práv, kriví trhy, eroduje kvalitu života, umožňuje organizovaný zločin, terorizmus a rozvíja ostatné hrozby pre ľudskú bezpečnosť.“

Konvencia venuje samostatný 21. článok úplatkárstvu v súkromnom sektore. Jedná sa o úmyselné trestné činy súvisiace s ekonomickou, finančnou alebo obchodnou činnosťou, ide o priamy alebo nepriamy sľub, ponuku, poskytnutie alebo vyžiadanie a prijatie nenáležitej výhody osobe alebo osobou pracujúcou pre subjekt súkromného sektora, aby konala alebo aby sa zdržala konania v rozpore so svojimi povinnosťami. Napriek tomu je súkromná korupcia považovaná za menšie zlo (Pakstaitis, 2019).

Korupcia sa skutočne dotýka celej spoločnosti a nezostáva izolovaným problémom medzi zainteresovanými stranami. Ilustruje to Schellingov diagram, ktorý sa dá aplikovať na korupciu v referenčnej skupine (graf 1; Caulkins et al., 2015; Steinhauser, 2015). Za referenčnú skupinu sa dá považovať úrad, alebo firemné oddelenie (napr. oddelenie nákupu). Schelling podľa J. Caulkina et al. (2015) predpokladal, že jednotlivec pozná, či ostatní členovia jeho skupiny sú skorumpovaní alebo nie a on sám sa môže rozhodnúť či bude skorumpovaný (stav 0 alebo 1).

Graf 1: Schellingov diagram aplikovaný na korupciu

Zdroje: spracovanie IHA podľa Caulkins et al. (2015)

Síce sa úroveň korupcie v odlišných referenčných skupinách značne líši, v skorumpovanej referenčnej skupine je užitočnosť čestného jednotlivca vo všeobecnosti nižšia. Naopak, v neskorumpovanej skupine je výnos alebo užitočnosť neskorumpovaného jednotlivca vyššia, než výnos skorumpovaného (bod A). Dôvodom je, že korupcia je v skupine ojedinelá a korupčník trpí oveľa výraznejšími výčitkami svedomia. Naopak, v skorumpovanej spoločnosti je užitočnosť skorumpovaného jednotlivca vyššia, pretože korupcia je bežná a nepredstavuje dôvod pre jeho individuálne výčitky svedomia (bod C). V tomto prípade je možné korupciu omnoho ťažšie potlačiť a potrestať. Bod B predstavuje nestabilnú rovnováhu, pretože jednotlivec sa rozhoduje byť skorumpovaný na základe stavu prostredia. Ak sa len jeden ďalší jednotlivec referenčnej skupiny rozhodne participovať na korupcii, aj on sám sa napokon rozhodne pre korupciu.

Jednou z príčin diferenciacie jednotlivých referenčných skupín (napr. organizácií) v korupčnom správaní navzájom, môže byť vplyv kvality inštitucionálneho prostredia v čase založenia danej referenčnej skupiny. Vtedy si jej členovia osvojujú vzorce správania sa. Ak je korupčné správanie obvyklé v období a prostredí založenia danej organizácie, korupcia sa môže stať bežnou súčasťou jej procesu. Tento mechanizmus sa nazýva vtláčanie alebo imprinting (Auer, Knorr a Thommes, 2023). Úroveň korupcie je potom rôzna pre odlišné referenčné skupiny. Na základe prieskumu aplikovaného na dánskych a estónskych manažérov z roku 2015, ich postoj voči korupcii ovplyvňuje skôr osobné a morálne vnímanie korupcie ako hodnotenie a zvažovanie nákladov a benefitov korupčného správania sa. Navyše manažéri pôsobiaci v mestách vnímajú korupciu ako obvyklejšiu prax v porovnaní s manažérmi, ktorí boli lokalizovaní mimo miest (Jaakson et al., 2019).

Box 1: Nová inštitucionálna ekonomická teória

Nová inštitucionálna ekonomická teória sa začala formovať v období krátko pred 2. svetovou vojnou a rozvíja sa dodnes. Vychádza z neoklasickej ekonomickej teórie a terminologicky z pôvodného amerického inštitucionalizmu (Mlčoch, 2005; Liška, Sluková a Volejníková, 2011). Nový inštitucionalizmus je postavený na rozdielnych metodologických východiskách ako pôvodný a predstavuje takto úplne originálny a čiastočne protichodný myšlienkový prúd (Wawrosz, 2007). Primárnym predmetom záujmu nového inštitucionalizmu sú inštitúcie a organizácie. Inštitúciou je každé obmedzenie správania a konania človeka, pričom ich členíme na formálne a neformálne. Medzi formálne inštitúcie zaraďujeme najmä ústavu, zákony, vyhlášky a nariadenia. Neformálne inštitúcie reprezentuje predovšetkým kultúra.

Nová inštitucionálna ekonomická teória pracuje s teóriou transakčných nákladov (Coase, 1937; Williamson, 1990; Mlčoch, 2005; Fifek et al., 2015; Kittová a Steinhauser, 2017). Každá transakcia, čiže zmena vlastníctva produktov alebo poskytnutie služieb so sebou prináša tzv. transakčné náklady. Transakčné náklady predstavujú súhrn všetkých nákladov, ktoré sú potrebné pri realizácii akejkoľvek výmeny vlastníckych práv a sú odlišné od výrobných alebo transformačných nákladov (napr. Wallis a North, 1986). Transakčné náklady sú náklady vynaložené na protopatrenia, ktoré tvoria účastníci zmluvných strán v snahe zabezpečiť transakcie pred ich zlyhaním. O. E. Williamson (1990) ich nazýva anglickým výrazom „governance structures“. Ide o náklady získavania informácií, právnych služieb, činnosť internej

kontroly, auditu, účtovníctva ale aj fyzickej ochrany a podobne. V kvalitne nastavenom inštitucionálnom prostredí sú tieto transakčné náklady nižšie, čo zapríčiňuje vyššiu efektívnosť hospodárstva. V reálnom svete sa žiaľ nulová výška transakčných nákladov nevyskytuje.

Ak by neexistovali firmy, každý spotrebiteľ by si musel zabezpečiť všetky potreby priamo na trhu, a takto sám znášať vzniknuté transakčné náklady. Firmy majú za úlohu naplánovať a zorganizovať transakciu medzi výrobcami produktov a spotrebiteľmi. Pritom rozkladajú transakčné náklady na jednotku produkcie. Mikroprostredie podniku je v tomto svetle možné vnímať ako centrálné plánované hospodárstvo (porov. Coase, 1937). Výšku transakčných nákladov determinujú tri faktory, (1) nedokonalá informovanosť jednej alebo oboch zmluvných strán, (2) riziko oportunistického správania sa, ak sa obchodní partneri uchýlia k neetickému alebo nelegálnemu konaniu a tzv. (3) špecifickosť aktív (Williamson, 1990). Nehomogénne tovary, tovary na mieru alebo dodanie výrobných celkov môžu byť príkladom faktorovo-špecifických aktív. Pri transakciách, ktorých predmetom sú špecifické aktíva sa spája vyššia miera transakčných nákladov, pretože takéto transakcie je potrebné lepšie chrániť pred ich zlyhaním.

Pohľad na korupciu optikou novej inštitucionálnej ekonomickej teórie (box 1) je dvojaký. Korupcia predstavuje jednak transakciu (napr. poskytovateľ úplatku očakáva protislužbu), na druhej strane samotnú neformálnu (nelegálnu a neetickú) inštitúciu (porov. Kittová a Steinhauser, 2017). Nová inštitucionálna ekonomická teória teda ponúka jedinečný prístup ku korupcii, ktorý umožní formulovať preventívne opatrenia proti nej (napr. Lambsdorff, 2007). V prípade zlyhávania formálnych inštitúcií (predovšetkým zlyhania štátu ako legálneho regulátora transakcií), ich úlohy môže prevziať práve korupcia (napr. Ba Trung a Kaizoji, 2017). Z tohto dôvodu korupcia predstavuje jednu z inštitúcií.

Pomocou novej inštitucionálnej ekonomickej teórie môžeme identifikovať interakciu medzi kultúrou a mierou korupcie (napr. Akanji, 2017). Jednou z charakteristík kultúry je tzv. odstup od moci (angl. power distance), ktorý definoval sociológ G. Hofstede (2001)¹¹. Na základe empirických analýz je možné predpokladať, že odstup od moci predstavuje významný prediktor zvýšenej miery korupcie v danej krajine. Slovenská kultúra je charakteristická práve vysokou mierou odstupu od moci (100 bodov zo 100 možných), čo je výrazný determinant vysokej miery korupcie (Kittová a Steinhauser, 2018; Steinhauser, 2019).

Korupcia je dominantne považovaná za problém verejnej sféry, preto sa korupciou v súkromnom sektore zaoberá nepomerne menej vedeckých a odborných článkov.¹² Príčinou je všeobecne

¹¹ „Odstup od moci [angl. power distance] je definovaný ako rozsah, v akom menej vplyvní členovia inštitúcií a organizácií v rámci krajiny očakávajú a akceptujú, že moc je rozdelená nerovnomerne.“ (Hofstede Insights, 2023)

¹² V prípade korupcie sa ťažisko záujmu kládlo na korupciu vo verejnom sektore. Je však možné tvrdiť, že korupcia v súkromnom sektore je nemenej závažný celospoločenský problém. Ilustráciou môže byť obstarávací proces vo firme. Úlohou obstarávania je získať služby, materiál, energie alebo iné vstupy potrebné vo výrobnom procese, a to pri čo najvyššej efektívnosti procesu. Ak zodpovedný pracovník na oddelení obstarávania uprednostní neefektívnu ponuku, pretože prijal úplatok, samotný výrobný proces už nemôže byť efektívny. Navyše, môžeme predpokladať, že dodávateľ si úplatok zahrnie do kalkulácie, čo v konečnom dôsledku ešte viac predraží ceny nakupovaných vstupov. Tento problém sa netýka len samotného podniku. Ak berieme do úvahy, že súhrn všetkých podnikov vo výraznej miere generuje produktivitu na makroekonomickej úrovni, stáva sa zo súkromného problému, problém verejný a celospoločenský. M. Porter (1990) a P. Krugman (1994) považujú totiž produktivitu za meradlo národnej konkurencieschopnosti, pretože ovplyvňuje blahobyt obyvateľstva (pozn.: podobný príklad na oddelení nákupu uvádza aj A. Argandoña, 2003).

akceptovaná viera, že trhový mechanizmus je sám o sebe efektívny a dokáže odstrániť nezákonné správanie, ku ktorému sa radí aj korupcia v súkromnom sektore (Jaakson et al., 2019). Tento typ korupcie sa výrazne odlišuje od korupcie vo verejnom sektore. „*Súkromný sektor [sa vyznačuje] slobodou konania, iniciatívou, vzájomnými dohodami, neformálnym zosúladovaním záujmov a rozhodovaním, spontánnosťou, nižšou zodpovednosťou, kontrolou a skutočnosťou, že obchod sa nemôže obísť bez darov.*“ (Pakstaitis, 2019) L. Pakstaitis tiež zdôrazňuje, že aj identifikácia a postihovanie korupcie v súkromnom sektore je omnoho zložitejšie. Vyžaduje si to odlišenie, kedy sa už obchodný dar považuje za úplatok, rovnako to platí pri poskytovaní zliav, výhod, pri dohodách o rozdelení trhu a iných neformálnych dohodách, ktoré môžu zahŕňať účasť na verejnom obstarávaní, alebo činnosti lobistov. Rovnako tak A. Argandoña (2003) tvrdí, že súkromný sektor je považovaný za efektívnejší vďaka vyššej miere konkurencie a manažment firiem je schopný prijať nápravné a preventívne opatrenia pred takým správaním, ktoré by firmu mohlo potenciálne ohroziť.¹³ No jednou z príčin, pre ktoré je súkromná korupcia menej viditeľná môže byť aj nižšia informovanosť zo strany samotných firiem, ktorým by negatívne informácie o nich mohli vyvolať reputačné riziko. Autor uvádza niektoré druhy korupcie v súkromnom sektore (Argandoña, 2023):

- Úplatkárstvo;
- Vydieranie alebo nabádanie na úplatkárstvo;
- Pochybné provízie, dary a láskavosti;
- Platby za urýchlené vybavenia objednávky, úhrady faktúry;
- Nepotizmus a protekcionizmus (napr. pri prijímaní zamestnancov);
- Nezákonné používanie alebo obchodovanie s informáciami;
- Použitie neprimeraného vplyvu na zmenu ocenenia alebo odporúčania a iné.

G. Hogdson a S. Jiang (2016) tvrdia, že zdôrazňovanie verejného aspektu v definícii korupcie, ako zneužívanie verejnej funkcie alebo moci na súkromný prospech, je kontraproduktívne. Dôkazom potreby širšieho vnímania korupcie vo vzťahu k súkromnému sektoru majú byť známe korporátne škandály, ktoré mali veľký negatívny vplyv nielen na firmy samotné, ale aj na národné hospodárstvo. R. H. Coase, jeden zo zakladateľov novej inštitucionálnej ekonomickej teórie, navrhol mechanizmus odstránenia škodlivých externalít, a to pomocou tzv. internalizácie. Napríklad, v prípade znečisťovania životného prostredia by pomohlo, ak by sa jasne určili vlastnícke práva a bolo by možné žalovať konkrétneho znečisťovateľa (porov. Coase, 1960). Na problém korupcie je však nemožné aplikovať techniku internalizácie, pretože korupcia sama o sebe poškodzuje „*inštitucionálnu štruktúru súkromných vlastníckych práv, od ktorých závisí akákoľvek internalizácia.*“ (Hogdson a Jiang, 2016) Toto dokazuje osobitosť problému korupcie a jej prevenciu a potláčanie.

---

¹³ V tomto kontexte je zaujímavá štúdia autorov C. Gabbioneta, R. Prakasha a R. Greenwooda (2014), ktorí jednou z príčin veľkých korporátnych škandálov (Enron, Parmant a ďalšie) vidia tzv. inštitucionálnu askripciu v rámci profesionálnych sietí, pri ktorej odborníci vnímajú prácu iných odborníkov vždy pozitívne. Automaticky predpokladajú, že ju vykonali čestne, usilovne a odborne. Takúto predpojatosť je možné tiež považovať za neformálnu inštitúciu.

3. Korupcia na Slovensku a v medzinárodnom porovnaní

Kvantifikovať mieru korupcie má za úlohu množstvo dostupných indikátorov, vzájomne sa však odlišujú podľa spôsobu výpočtu, dĺžky časového radu alebo v možnosti členenia odpovedí podľa charakteristík dopytovaných subjektov. Najznámejší z indikátorov predstavuje Index vnímania korupcie (angl. Corruption Perception Index alebo CPI), ktorý zostavuje Transparency International (2022). Tento index je škálovaný na stupnici od 0 do 100, pričom vyššia hodnota znamená nižšiu mieru vnímanej korupcie.¹⁴ Z ďalších alternatív je možné spomenúť Prieskum podnikania (angl. Enterprise Survey alebo ES), ktorý pripravuje skupina Svetovej banky (WBG, 2023). Nevýhodou ES, na rozdiel od CPI, je menšia dostupnosť a frekvencia historických údajov ukazovateľa. V súčasnosti kvantifikovateľné pozorovania z ES je možné získať len z troch časových intervalov, v rámci ktorých sa uskutočňoval prieskum v rôznych krajinách: 2007 až 2009; 2013 až 2014 a 2018 až 2021¹⁵. Veľkou výhodou ES je však možnosť získať údaje nie len za všetky dopytované spoločnosti, ale aj v členení podľa veľkosti podnikov, typu vlastníctva a podobne.¹⁶ Predtým je však dobré uistiť sa o relevantnosti zvoleného indikátora a to skontrolovaním miery korelácie medzi bežne využívaným CPI a ES.¹⁷ Na základe hodnoty Kendallovho tau existuje silná korelácia medzi CPI a percentom firiem, ktoré identifikujú korupciu za hlavnú prekážku svojej činnosti.¹⁸ Výsledky korelačnej analýzy teda umožňujú využiť ES ako indikátor miery korupcie.

3.1 Hodnotenie korupcie Slovenska podľa Prieskumu podnikania

V roku 2019 označilo korupciu za hlavnú prekážku svojej činnosti 13,9 % všetkých opýtaných slovenských podnikov, v rámci EÚ 27 tak Slovensko obsadilo 18. priečku.¹⁹ Vnímaná korupcia sa u nás za viac ako jednu dekádu znížila, v roku 2019 však oproti roku 2013 nastal opätovný nárast miery korupcie (graf 2). V roku 2009 až 21,1 % všetkých opýtaných slovenských firiem odpovedalo, že korupcia predstavuje hlavný problém ich činnosti. V nasledujúcom období, konkrétne v roku 2013, označilo 8,8 % slovenských firiem korupciu za hlavnú prekážku. Napokon sa táto miera v roku 2019 zvýšila na 13,9 %.²⁰

¹⁴ Za rok 2022 dosiahlo Slovensko 53 bodov, Poľsko skóre 55, Česká republika 56, Maďarsko len 42. Výsledky je možné porovnať s Nemeckom, ktoré získalo 79 bodov zo 100.

¹⁵ Napr. v Grécku prebehol prieskum už v roku 2018, v 15 členských krajinách Európskej únie, vrátane Slovenska, sa dopytovanie uskutočnilo v roku 2019. V roku 2020 boli získané výsledky v iných 7 štátoch EÚ a napokon 4 členovia boli vyhodnotení v roku 2021.

¹⁶ Napr. je možné rozdeliť odpovede na otázky firiem podľa veľkostných kategórií alebo podľa podielu ich exportu na tržbách. Vyhodnocuje sa výška priameho exportu nad 10 % tržieb, angl. direct exports are 10% or more of sales.

¹⁷ Korelačná analýza bola vypočítaná v programe GRET (Cottrell a Lucchetti, 2021).

¹⁸ Kendallovo tau dosiahlo hodnotu mínus 0,56, čo predstavuje silnú väzbu medzi premennými (Wicklin, 2023). Boli analyzované posledné dostupné údaje na vzorke 27 členských štátov EÚ.

Originálne anglické znenie otázky z prieskumu ES: „Percent of firms identifying corruption as a major constraint.“

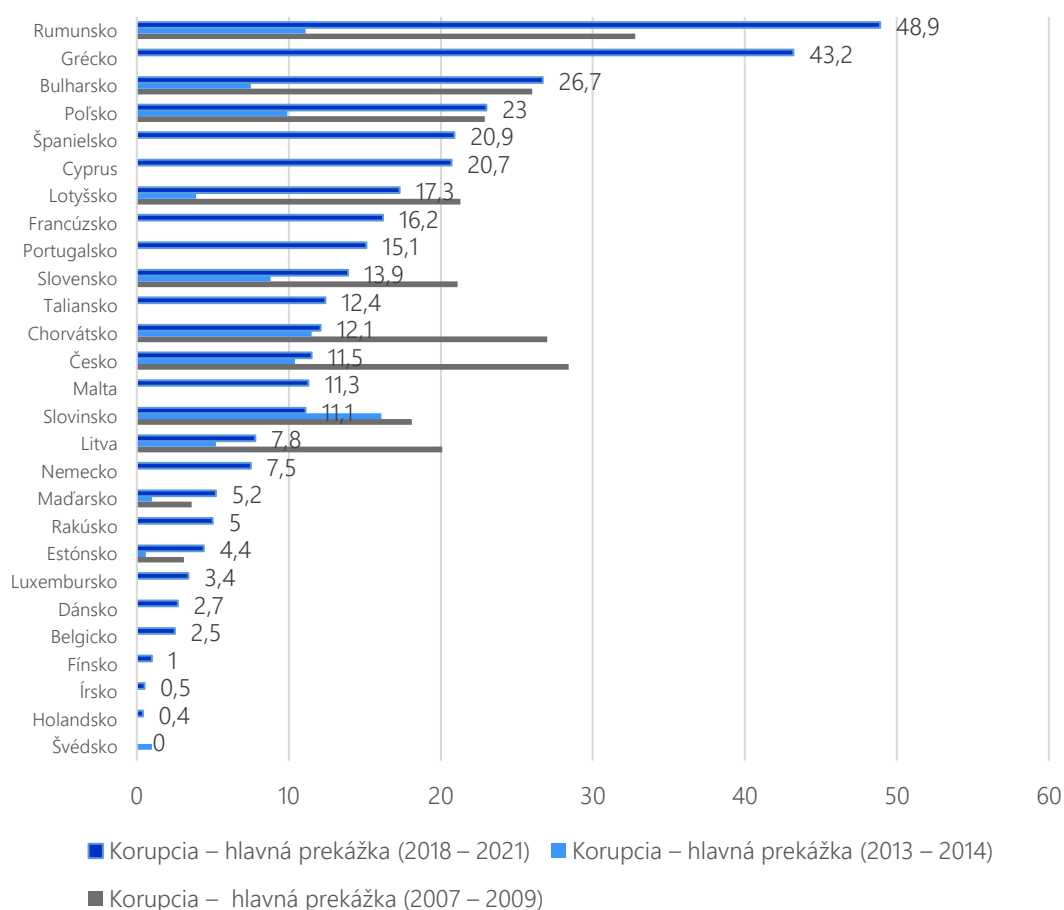
¹⁹ Zber údajov na Slovensku prebehol od decembra 2018 do marca 2020, pričom sa zapojilo 429 spoločností. Z toho 238 malých spoločností (5 až 19 zamestnancov), 96 stredne veľkých (20 až 99 zamestnancov) a 95 veľkých spoločností (nad 100 zamestnancov). 91 spoločností malo skúsenosť s exportom a 337 spoločností deklarovalo, že neexportujú (WBG, 2023b).

²⁰ Slovensko patrí medzi 11 krajín s dostupnými výsledkami za predchádzajúce obdobia (na Slovensku sa prieskum uskutočnil za roky 2009, 2013 a 2019).

Ak by boli vyhodnotené len výsledky prieskumu z rokov 2018 až 2019 (pred nástupom globálnej pandémie ochorenia Covid-19), dostupná vzorka by obsahovala 16 krajín a Slovensko by sa umiestnilo na 9. priečke.²¹ Príloha 1 obsahuje detailnejšie členenie výsledkov ES podľa charakteristík dopytovaných subjektov. Na Slovensku označuje 13,8 % malých podnikov, 18,5 % stredných a 3,8 % veľkých podnikov korupciu za hlavnú prekážku ich činnosti, podobne 10,7 % exportérov, 14,1 % domácich firiem a 12 % firiem so zahraničným vlastníctvom.

V medzinárodnom porovnaní predstavuje Rumunsko členskú krajinu EÚ s najvyššou mierou vnímanej korupcie (48,9 %), naopak Maďarsko patrí podľa prieskumu ES medzi krajiny s relatívne nízkou mierou vnímanej korupcie.²² Druhú najvyššiu mieru korupcie vykazuje Grécko (43,2 %), ktoré nasleduje Bulharsko (26,7 %). Spomedzi krajín V4 je najvyššia vnímaná korupcia v Poľsku (23 %), na Slovensku (13,9 %), v Česku (11,5 %) a napokon v Maďarsku (5,2 %).

Graf 2: Podiel podnikov, ktoré identifikujú korupciu za hlavnú prekážku (všetky podniky)

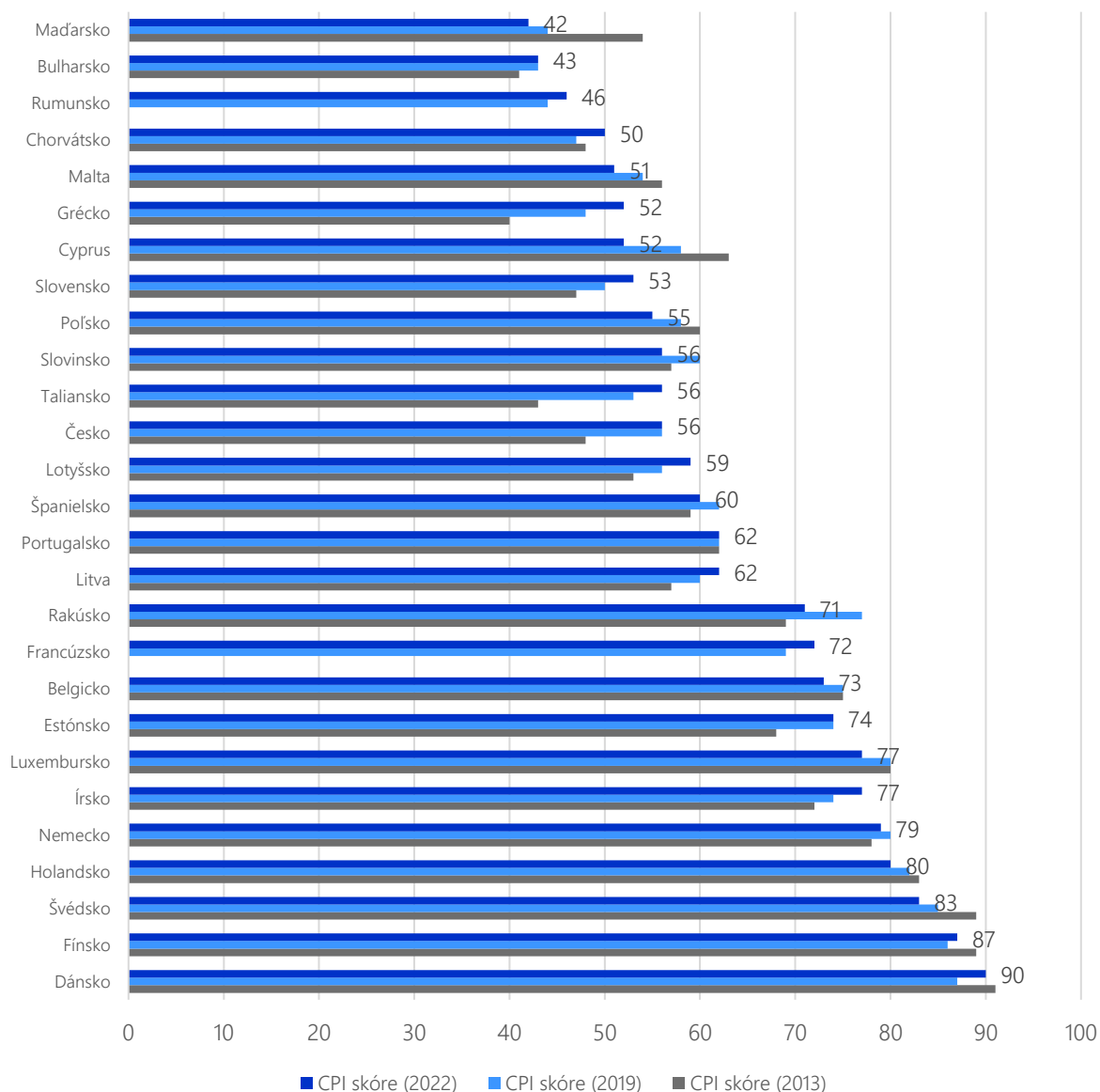
Zdroje: spracovanie IHA podľa WBG (2023a)

²¹ S výnimkou Grécka (v ktorom sa prieskum uskutočnil už v roku 2018), prieskum prebehol v roku 2019 v Rumunsku, Bulharsku, Poľsku, na Cypre, v Lotyšsku, Portugalsku, na Slovensku, v Taliansku, Chorvátsku, Česku, na Malte, v Slovinsku, Litve, Maďarsku a Estónsku.

²² Výsledky z prieskumu ES Maďarska kontrastujú s výsledkami CPI. V roku 2019 Maďarsko dosiahlo skóre CPI 44, čo je po Bulharsku (skóre 43), druhý najhorší výsledok v rámci EÚ 27. Spolu s Maďarskom obsadilo Rumunsko (taktiež skóre 44). V roku 2022 už bolo Maďarsko hodnotené so skóre 42 ako krajina s najvyššou mierou korupcie (bližšie Graf 3; Transparency International, 2023).

Slovensko dosiahlo skóre 53 indexu CPI, v rámci EÚ 27 sa takto umiestnilo na 20. mieste. Graf 3 zobrazuje dosiahnuté skóre vnímanej korupcie podľa indexu Transparency International (2023). Najlepšie priečky obsadilo Dánsko (90), Fínsko (87), Švédsko (83) a Holandsko (80). Z krajín V4 sa na najlepšej priečke umiestnilo Česko (56), Poľsko (55), Slovensko (53) a Maďarsko (42). V prípade Slovenska však môžeme identifikovať mierne pozitívny vývoj v dosiahnutom skóre. V roku 2013 Slovensko dosiahlo skóre 47, v roku 2019 50 a v roku 2022 už 53.

Graf 3: Dosiahnuté skóre vnímanej korupcie indexu CPI za roky 2013, 2019 a 2022

Pozn. Nižšie hodnoty skóre znamenajú vyššiu mieru vnímanej korupcie.
Zdroje: spracovanie IHA podľa Transparency International (2023)

3.2 Korupcia a inštitucionálna hysteréza

Regresná analýza panelových údajov jednoznačne nedokázala priamy negatívny vplyv korupcie na rast HDP na obyvateľa 27 členských krajín EÚ v čase; z výsledkov však môžeme v skúmaných ekonomikách (vrátane Slovenska) dedukovať prítomnosť inštitucionálnej hysterézy a závislosti na trajektórii.²³ Na druhej strane, v krajinách s vyšším skóre CPI, čiže s menšou mierou korupcie, môžeme očakávať vyššie hodnoty HDP p. c. Tabuľka 1 teda obsahuje výsledky troch modelov:²⁴

1. Model 1 – regresná analýza panelových údajov s fixnými a časovými efektami skúmajúca vplyv CPI na HDP per capita, a to v amerických dolároch a stálych cenách za obdobie rokov 2012 až 2022. Analýza však hodnoverne nedokázala štatisticky významný vplyv vnímanej korupcie na HDP p. c. v čase. Tu je práve vidieť možný prejav inštitucionálnej hysterézy a závislosti na trajektórii.
2. Model 2 – regresná analýza prierezových údajov 27 členských krajín EÚ. Bol skúmaný a overovaný predpoklad, že krajiny s vyšším skóre CPI z roku 2022 dosahujú vyššie hodnoty HDP p. c, taktiež z roku 2022. Konkrétne je podľa výsledkov možné očakávať, že krajiny s hodnotou skóre CPI o 1 % vyššou, dosahujú o 2,23 % vyšší HDP p. c.²⁵
3. Model 3 – regresná analýza prierezových údajov 27 členských krajín EÚ. V poslednom prípade bol však overený predpoklad, či krajiny s nižšou hodnotou podielu podnikov, ktorí označujú korupciu za hlavnú prekážku svojej činnosti dosahujú vyššie hodnoty HDP p. c. S poklesom podielu podnikov, ktorí označujú korupciu za hlavnú prekážku svojej činnosti o 1 %, očakávame nárast HDP p. c. o 0,37 %.

Tabuľka 1: Výsledky regresných modelov

M1: Fixed- and time-effects, 285 obs. Dep. variable: I_GDP_pc			M2: OLS, 27 obs. Dep. variable: I_GDP_pc_2022			M3: Het.-corr. 27 obs. Dep. variable: I_GDP_pc_2022		
	Coeff.	p-value		Coeff.	p-value		Coeff.	p-value
const	10,61	***	const	1,06		const	10,83	***
I_CPI_score	-0,13		I_CPI_score_2022	2,23	***	I_ES_2018_2021	-0,32	***
Within R-sq.		0,65	Adj. R-sq.		0,65	Adj. R-sq.		0,56
			White's test for heteroskedasticity: LM = 1,185; p-value 0,553			White's test for heteroskedasticity (OLS): LM = 6,576, p-value 0,037		

Pozn.: V modeli 1 sú použité fixné a časové efekty, robustná štandardná odchýlka; z dôvodu logaritmickej transformácie boli v modeli 3 švédske hodnoty ES nahradené hodnotou 0,01

*** - 99 %; ** - 95 % pravdepodobnosť zamietnutia nulovej štatistickej hypotézy o nevýznamnosti odhadu parametra premennej;
Zdroje: spracovanie IHA v GRETL (Cottrell a Lucchetti, 2021) podľa Transparency International (2023); WBG (2023a) a WBG (2023c)

²³ Inštitucionálna hysteréza predstavuje stav, kedy sa dlhodobá horšia kvalita inštitucionálneho prostredia stáva novou normou a ekonomické subjekty sa horšiemu stavu dokážu prispôbovať (Sawyer, 2009; Bažó et al., 2019).

Závislosť na trajektórii (path dependence), alebo inštitucionálna zotrvačnosť je pojem využívaný prevažne novými inštitucionalistami a označuje situáciu inštitucionálnej zotrvačnosti. Akákoľvek inštitucionálna zmena si vyžaduje istý čas, aby sa prejavila na makroekonomickom výkone (napr. Liška, Sluková a Volejníková, 2011).

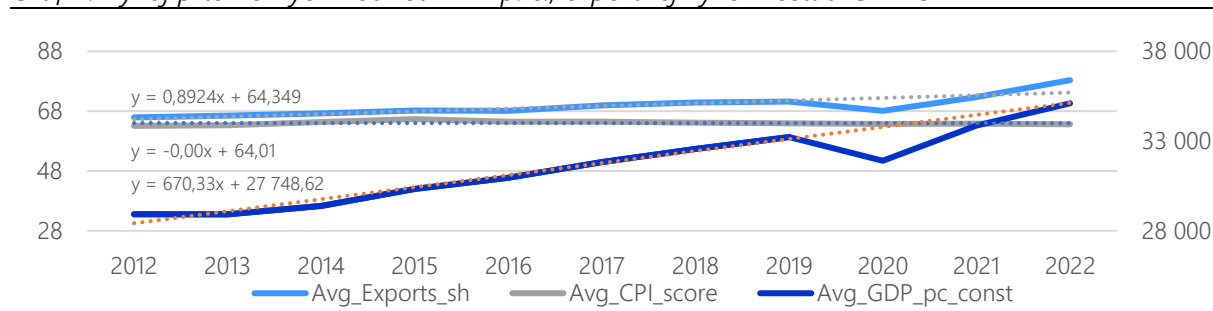
²⁴ V regresných analýzach bolo využité skóre CPI, a to v podobe štatistického panelu (27 členských štátov EÚ za obdobie rokov 2012 až 2022)²⁴, ale aj vo forme prierezových údajov (27 členských štátov EÚ z roku 2022). Dôvodom využitia CPI je skutočnosť, že na rozdiel od výsledkov EP, hodnoty indexu CPI je možné získať za dlhšie časové obdobie. V poslednej špecifikácii boli využité výsledky prieskumu ES (prierezové údaje z výsledkov jednotlivých krajín z rokov 2018 až 2021).

²⁵ Odhady párovej regresie sú len orientačné, dôležitý je smer väzby (priama či nepriama úmera, platí to pre modely 2 a 3.

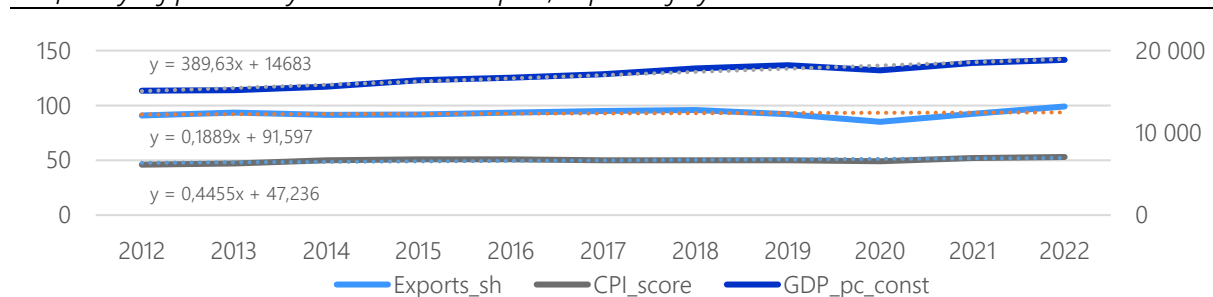
Napriek tomu, že HDP p. c. v USD a stálych cenách (na grafe ako GDP_pc_const) a exportná výkonnosť (Exports_sh) rástli, skóre CPI krajín EÚ 27 mierne klesá a na Slovensku osciluje okolo hodnoty 50 s veľmi miernym zlepšením. V kombinácii s výsledkami modelu 1 (tabuľka 1) je možné skutočne očakávať, že na korupciu v členských štátoch, vrátane Slovenska, pôsobí spomínaná inštitucionálna hysteréza a zotrvačnosť korupcie. Tieto javy pravdepodobne charakterizujú samotnú neformálnu inštitúciu korupcie. Keďže pomocou panelovej analýzy nebolo možné dôveryhodne dokázať vplyv korupcie na hospodársky rast, boli zostavené nasledujúce grafy. Graf 4 zobrazuje vývoj priemerných hodnôt HDP p. c., exportnej výkonnosti (podiel exportu na HDP) a CPI 27 členských štátov EÚ. Graf 5 zas zobrazuje slovenské hodnoty. Dlhodobý trend možno sledovať pomocou matematickej interpolácie, ktorá pridá do časových radov trendovú priamku. Priemerná hodnota HDP p. c. a exportná výkonnosť EÚ 27 dosahujú kladné regresné koeficienty. To znamená, že z dlhodobého hľadiska ich hodnoty rastú (rastúci trend). Naopak, trend priemerného skóre CPI krajín EÚ 27 mierne klesá. Na Slovensku HDP p. c. zas rastie rýchlejšie, než hodnota skóre CPI. To znamená, že napriek zhoršujúcej sa, resp. stagnujúcej situácii v korupcii, skúmané ekonomiky dosahujú ekonomický rast.²⁶

Graf 4: Vývoj priemerných hodnôt HDP p. c., exportnej výkonnosti a CPI EÚ 27

Zdroje: spracovanie IHA podľa Transparency International (2023); WBG (2023c)

Graf 5: Vývoj priemerných hodnôt HDP p. c., exportnej výkonnosti a CPI Slovenska

Zdroje: spracovanie IHA podľa Transparency International (2023); WBG (2023c)

Získané dôkazy o inštitucionálnej hysteréze a zotrvačnosti potvrdzujú náročnosť potlačania korupcie, a to vo verejnej ako aj v súkromnej sfére. Každopádne prekonanie týchto javov je možné, bude si však vyžadovať spoločenskú objednávku Slovákov a následné pevné politické rozhodnutie prijať také dostatočné preventívne a nápravné opatrenia, ktoré ju účinne potlačia.²⁷

²⁶ K podobným výsledkom dospeli Bažó et al. (2019), napriek zhoršujúcej sa kvalite slovenského inštitucionálneho prostredia, slovenská ekonomika dosiahla ekonomický rast.

²⁷ B. Akanji (2017) očakáva, že pri potlačaní korupcie môže byť dokonca nutná kultúrna výmena.

4. Protikorupčné opatrenia

A. Argandoña (2003) formuloval 10 preventívnych opatrení korupcie v súkromnom sektore, ktoré majú vyústiť do nápravy následkov korupcie:

- Vrcholový manažment by mal prijať vyhlásenie proti korupcii a zaujať jednoznačný odmietavý postoj (angl. declaration of intent). Toto vyhlásenie by malo byť súčasťou zásad správania sa (angl. code of conduct);
- Spoločnosti by mali jasne zdefinovať rozsah zodpovednosti jednotlivých zamestnancov, a to predovšetkým v oblastiach s vyššou hrozbou korupcie (pracovné pozície s vplyvom na uzatváranie kontraktov a pod.);
- Zamestnanci pri svojich rozhodnutiach by sa mali riadiť všeobecnými kritériami rozhodovania, ktoré majú byť vypracované na základe technických, ekonomických, právnych alebo etických požiadaviek. Zároveň je vhodné s týmito kritériami oboznámiť zákazníkov alebo dodávateľov, aby nemali pochybnosť o okolnostiach a kritériách rozhodovania v rámci spoločnosti;
- Spoločnosť by mala vypracovať konkrétne scenáre, s ktorými sa môžu zamestnanci pri svojej činnosti stretnúť a ktoré môžu vyvolať pochybnosti o etickej alebo legálnej povahe, napr. pri poskytovaní a prijímaní darov, príspevkov a podobne.;
- Zamestnanci musia byť informovaní o osobách, ktorým môžu nahlásiť korupčné alebo iné protiprávne správanie. Samozrejماً je ochrana oznamovateľov protispoločenskej činnosti;
- Požiadavka transparentnosti si vyžaduje včasné a presné zanesenie všetkých relevantných transakcií do účtovníctva alebo evidencie, pričom treba vylúčiť manipuláciu s údajmi;
- V prípade vzniknutej škody by spoločnosti mali prijať také opatrenia, ktoré povedú k náprave alebo k refundácii škôd;
- Spoločnosti majú vyčleniť dostatok zdrojov na dohľad a kontrolu, predovšetkým v oblastiach s vyšším rizikom korupcie (nákup, predaj, obstarávanie a pod.), a to vrátane interného a externého auditu;
- Spoločnosti majú poskytnúť svojim zamestnancom tréning v oblasti protikorupčných opatrení alebo etiky, dokonca by zamestnanci mali sami participovať na tvorbe etického kódexu alebo pri tvorbe školiacich materiálov;
- Spoločnosť by sa nemala uspokojiť len s tým, že sa sama nestane objektom korupcie, ale neustále by sa mala zlepšovať a zabrániť vzniku korupcie v radoch vlastných zamestnancov. Tu sa otvára priestor aj na zapájanie sa do celospoločensky orientovaných aktivít, dokonca aj na spoluprácu s inými firmami v boji proti korupcii.

Nová inštitucionálna ekonomická teória odporúča prijať také opatrenia v boji proti korupcii, ktoré zvýšia jej transakčné náklady, a to predovšetkým naštrbením dôvery medzi korupčnými stranami. Alternatívny prístup k formulácii opatrení proti korupcii ponúka nová inštitucionálna ekonomická teória. Základný princíp spočíva vo zvýšení transakčných nákladov korupčnej transakcie. Transakčné náklady predstavujú súhrn všetkých nákladov, ktoré sú potrebné pri realizácii akejkoľvek výmeny vlastníckych práv a sú odlišné od výrobných alebo transformačných nákladov (napr. Wallis a North, 1986). O. E. Williamson (1990) identifikoval tri zdroje transakčných nákladov: (1) nedokonalá informovanosť zmluvných strán, (2) riziko oportunistického správania sa partnerov

a (3) špecifickosť aktív (bližšie teoretické východiská box 1). Čo platí o produktoch alebo službách, môže platiť aj o korupčnej transakcii (vlastné spracovanie, ale aj syntéza podľa Williamsona, 1990 a Lambsdorffa, 2009):

- Informačná asymetria – V prípade korupčnej transakcie je nevyhnutné utajenie a zainteresovanie len malého okruhu účastníkov. Neznamená to však, že títo partneri sa nemôžu dostať do klasickej informačnej asymetrie, ktorá zvyhodňuje jednu stranu pred druhou.²⁸ Informačná asymetria môže zvýšiť transakčné náklady korupčnej transakcie. Užitočné by mohlo byť aj zvýšenie povedomia o škodlivých vplyvoch korupcie pomocou informačných kampaní, tréningu alebo aj prostredníctvom systému vzdelávania.
- Oportunistické správanie sa korupčných strán – V prípade korupčnej transakcie nemá ani jedna zo zmluvných strán istotu, že protistrana splní svoje záväzky a poskytne plnenie vyplývajúce z korupčnej transakcie. Korupcia je sama o sebe nemorálna a neetická. Je teda možné očakávať, že účastníci korupcie majú vyšší sklon k oportunistickému správaniu, nedodržia svoje záväzky alebo zradia protistranu. V tomto prípade je možné narušovať dôveru medzi účastníkmi transakcie, a to nasadením agentov provokatérov, prostredníctvom protikorupčných liniek s možnosťou nahlásenia korupčného správania sa alebo zvýhodnením oznamovateľa (v súkromnom sektore by mohol zamestnávateľ poskytnúť zamestnancovi ako odmenu podiel z potenciálnej škody, ktorej aktívne zamedzil).
- Špecifickosť korupčnej transakcie – Samotná korupčná transakcia musí byť špecifická ako vzťah medzi akcionárom a jeho podielom v akciovej spoločnosti, ktorý je podľa O. E. Williamsona vždy špecifický. To znamená, že korupčná transakcia je jedinečná, osobitná, prispôsobuje sa okolnostiam a danej situácii. Porovnateľné charakteristiky je možné pozorovať pri tovaroch vyrobených na mieru alebo pri investičných celkoch. Podobne teda ako pri transakciách s tovarmi na mieru, tak aj pri korupčnej transakcii existuje vysoké etické a legálne riziko, čo prirodzene zvyšuje transakčné náklady.²⁹ Preto nie je možné dopustiť, aby sa korupčná transakcia štandardizovala a tým sa jej znížili transakčné náklady (napr. ak sa korupcia stane akceptovateľná, bežná alebo ak úradníci alebo politický a právny systém korupciu umožní alebo uľahčí.³⁰ To isté platí aj o firemnej

²⁸ V bežnej spoločnosti sa tento problém aplikuje na vzťah medzi akcionárom a manažmentom. Akcionár síce skutočne vlastní akciovú spoločnosť, dostáva sa do informačnej asymetrie, pretože nedisponuje dostatočnými informáciami o bežnom chode podniku, ale ani o strategickom smerovaní spoločnosti. V tomto prípade je manažment v informačnej výhode (napr. Okruhlica, 2013).

²⁹ J. G. Lambsdorff (2009) rozlišuje medzi trhovou korupciou a tzv. parochiálnou. Trhová korupcia má znaky trhového mechanizmu, je častejšia a v spoločnosti bežnejšia. Napr. úplatky platené úradníkom za urýchlenie byrokratických úkonov a podobne. Pri parochiálnej korupcii existuje vyššia hrozba pre spoločnosť, pretože dochádza k obmedzeniu hospodárskej súťaže. Tento typ korupcie sa uzatvára v prísnom utajení a v malom okruhu korupčných strán.

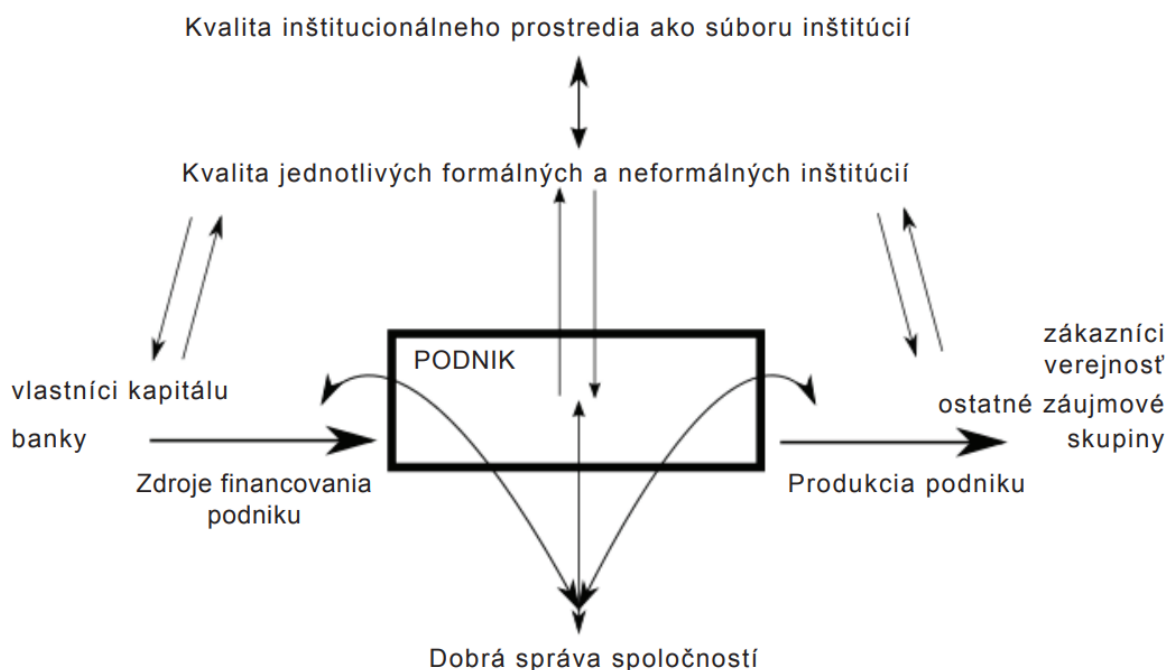
Tu je možné pozorovať vplyv špecifickosti transakcií na výšku úplatkov. Trhová korupcia je na rozdiel od parochiálnej bežnejšia, menej špecifická a preto je výška úplatkov omnoho nižšia.

³⁰ Môže sa to stať vtedy, ak korupčné strany prepoja legálne a korupčné transakcie. J. G. Lambsdorff na rôznych miestach uvádza ako príklad filantropické aktivity korupčníkov, ktoré slúžia na krytie nelegálnych transakcií alebo angažovanie partnera v rámci legálnych podnikateľských činností. Takýmto spôsobom získavajú partneri kontrolu jeden nad druhým, pretože sa otvára priestor na vzájomné vydieranie, pretože v prípade zrady hrozí strata z legálnych aktivít. Autor napokon upozorňuje aj na nebezpečenstvá priateľských alebo dlhodobých vzťahov, ktoré môžu viesť ku konfliktu záujmov. V tomto prípade môžu úradníci v konflikte záujmov zneužiť svoje postavenie s cieľom znížiť transakčné náklady korupčnej transakcie.

kultúre organizácie, ktorá musí byť jasne vymedzená proti korupcii a nemôže poskytnúť žiadny priestor na jej akceptáciu).

Pomocou novej inštitucionálnej ekonomickej teórie sa vysvetľuje problematika dobrej správy spoločností (angl. corporate governance). Vzťah medzi akcionárom (skutočným vlastníkom spoločnosti) a manažmentom je podľa O. E. Williamsona (1990) vždy špecifický. Existuje tu riziko informačnej asymetrie, pretože manažment takmer vždy disponuje informáciami o činnosti firmy v lepšej kvantite a kvalite v porovnaní s akcionármi. V prípade nepoctivých správcov (manažérov), sa môžeme stretnúť s oportunistickým správaním sa. V spoločnostiach sa takto otvára široký priestor a možnosti pre vznik korupcie v rámci firmy samotnej, čiže korupcie v súkromnom sektore.

Obrázok 1: Interakcie medzi podnikom a inštitucionálnym prostredím

Zdroje: Kittová a Steinhäuser (2017)

Implementácia systému dobrej správy spoločností má za úlohu predchádzať konfliktu záujmov ale aj znižovať mieru oportunistického správania sa v rámci vlastníckych vzťahov vo firmách.³¹ Corporate governance je veľmi široká problematika, ktorá v prvom rade spravuje spomínaný vzťah medzi vlastníckmi spoločností (najčastejšie akcionármi) a ich správcami (manažmentom), ďalej zahŕňa správnu implementáciu a fungovanie orgánov spoločností, výber, kontrolu a odmeňovanie ich členov, správu vzťahov medzi spoločnosťou a záujmovými skupinami

³¹ Okrem zlepšenia správy spoločností dokáže implementácia corporate governance pomôcť pri redukcii korupcie. X. Wu (2005) tvrdí, že pri analýze príčin korupcie sa upriamuje pozornosť predovšetkým na dopytovú stranu korupčnej transakcie, čiže predovšetkým na skorumpovaných úradníkov. Menej sa skúmajú firmy ako ponuková stránka úplatkov. V tomto svetle vidí autorka corporate governance ako dôležitý faktor zníženia miery korupcie.

(napr. veriteľmi, dodávateľmi, odberateľmi, zamestnancami, verejnosťou a štátom). V neposlednom rade corporate governance slúži ako nástroj získavania kapitálu pre ďalší rozvoj spoločností (Okruhlica, 2013; Knapik a Krajčík, 2012; Kittová a Steinhauser, 2017).³² Interakcie medzi podnikom (spoločnosťou) a inštitucionálnym prostredím zobrazuje obrázok 1. Ak sa v inštitucionálnom prostredí prirodzene vyskytuje nižšia miera transakčných nákladov, aj samotná implementácia corporate governance je lacnejšia a vo firmách existuje nižšie riziko vzniku korupcie.

V praxi sa corporate governance implementuje pomocou kódexov a princípov dobrej správy spoločností. U nás vypracovala Slovenská asociácia corporate governance (SACG) Kódex správy spoločností na Slovensku z roku 2016 (SACG, 2016). § 20 Zákona 431/2002 Z. z. v znení neskorších predpisov (slov-lex.sk, 2023) ukladá tým účtovným jednotkám, ktorých cenné papiere sú prijaté na obchodovanie na regulovanom trhu, prihlásiť sa k kódexu správy a riadenia spoločností a okrem iného postupovať v súlade so zásadou „dodržuj alebo vysvetli“.³³ Kódex správy spoločností na Slovensku vedie jednotlivé spoločnosti k tomu, aby si osvojili princípy dobrej správy, transparentnosti, etiky a eliminovali škodlivý konflikt záujmov.³⁴

---

³² Corporate governance predstavuje strešný pojem pre corporate compliance (súlad s právnymi a etickými požiadavkami) a riadením rizík (Stiller a Joehnk, 2012).

³³ Zákon o účtovníctve túto zásadu nazýva ako informácie o odchýlkach a dôvody týchto odchýlok. V prípade, ak sa niektoré ustanovenia spoločnosti priamo netýkajú, spoločnosť má vysvetliť dôvody.

Kódex správy spoločností na Slovensku si nemusia osvojiť len povinné subjekty. Ostatné podniky ho môžu dodržiavať dobrovoľne a len v tých ustanoveniach, ktoré sú pre ne relevantné.

³⁴ Napr. I. princíp Práva akcionárov, spravodlivé zaobchádzanie s akcionármi a kľúčové funkcie vlastníctva Kódexu správy spoločností na Slovensku obsahuje pod písmenom F nasledujúcu formuláciu: „Členovia orgánov spoločnosti, vyšší manažment a niekedy aj akcionári s kontrolným vplyvom by mali informovať orgány spoločnosti o svojich obchodných, rodinných alebo iných mimoriadnych vzťahoch mimo spoločnosti, ktoré by mohli mať vplyv na ich rozhodovanie ohľadom konkrétnej transakcie alebo záležitosti ovplyvňujúcej spoločnosť. Takéto vzťahy zahŕňujú aj situácie, keď manažment alebo členovia orgánov spoločnosti majú vzťah so spoločnosťou prostredníctvom ich blízkeho vzťahu s akcionárom, ktorý je v pozícii ovládajúcej spoločnosti.“ (SACG, 2016)

Zdroje

AKANJI, Babatunde. The Relationship between Culture and Corruption in Nigeria – Prospecting Culture Change in Dealing with this ‘Big Black Hole’. *The Romanian Economic Journal* [online]. 2017, XX(63); 3-18 [cit. 2023-07-26]. ISSN 2286-2056. Dostupné na internete: <http://www.rejournal.eu/sites/rejournal.versatech.ro/files/articole/2017-04-02/3436/1babatunde.pdf>

ARGANDOÑA, Antonio. Private-to-private Corruption. *Journal of Business Ethics* [online]. 2003, 47(3), 253-267 [cit. 2023-05-18]. ISSN 01674544. DOI: 10.1023/A:1026266219609. Dostupné na internete: <https://link.springer.com/article/10.1023/A:1026266219609>

AUER, Thorsten, Karin KNORR a Kirsten THOMMES. Long-term effects of institutional conditions on perceived corruption – A study on organizational imprinting in post-communist countries. *Business Ethics, the Environment & Responsibility* [online]. 2023, 32(2), 478-497 [cit. 2023-07-11]. ISSN 2694-6416. DOI: 10.1111/beer.12506. Dostupné na internete: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/beer.12506>

BA TRUNG, Nguyen a Taise KAIZOJI. Investment climate and firm productivity: an application to Vietnamese manufacturing firms. *Applied Economics* [online]. 2017, 49(44), 4394-4409 [cit. 2023-06-15]. ISSN 0003-6846. DOI: 10.1080/00036846.2017.1282148. Dostupné na internete: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00036846.2017.1282148?journalCode=raec20>

BALÁŽ, Peter, Andrej HAMARA a Gabriela SOPKOVÁ. *Konkurencieschopnosť a jej význam v národnej ekonomike: (zmeny a výzvy v období globálnej finančnej krízy)*. Bratislava: Sprint 2, 2015, 240 s. Economics. ISBN 978-80-89710-20-1.

BAŽÓ, Ladislav, Miroslava ČUKANOVÁ, Laura MARKOVIČOVÁ a Dušan STEINHAUSER. The Impact of Institutional Environment on Slovak Enterprises and the Institutional Hysteresis Effect. *Journal of Competitiveness*. Zlín: Fakulta managementu a ekonomiky Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, 2019, (3), 35-52. ISSN 1804-1728. Dostupné na internete: <https://www.cjournal.cz/files/334.pdf>

BUKARI, Chei a Emm anuel Atta ANAMAN. Corruption and firm innovation: a grease or sand in the wheels of commerce? Evidence from lower-middle and upper-middle income economies. *Eurasian Business Review* [online]. 2021, 11(2), 267-302 [cit. 2023-07-06]. ISSN 1309-4297. DOI: 10.1007/s40821-020-00164-8. Dostupné na internete: <https://link.springer.com/article/10.1007/s40821-020-00164-8>

CAULKINS, Jonathan P., Gustav FEICHTINGER, Dieter GRASS, Richard F. HARTL, Peter M. KORT, Andreas J. NOVAK, Andrea SEIDL a Franz WIRL. A Dynamic Analysis of Schelling’s Binary Corruption Model: A Competitive Equilibrium Approach. *Journal of Optimization Theory and Applications* [online]. 2014, 161(2), 608-625 [cit. 2023-06-13]. ISSN 0022-3239. DOI: 10.1007/s10957-013-0420-7. Dostupné na internete: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10957-013-0420-7>

COASE, R. H. The Nature of the Firm. *Economica* [online]. 1937, 4(16), 386-405 [cit. 2023-06-15]. ISSN 0013-0427. DOI: 10.1111/j.1468-0335.1937.tb00002.x. Dostupné na internete: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1468-0335.1937.tb00002.x>

COASE, R. H. The Problem of Social Cost. *The Journal of Law and Economics* [online]. 1960, 3, 1-44 [cit. 2023-06-27]. ISSN 0022-2186. DOI: 10.1086/466560. Dostupné na internete: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/466560>

COTTRELL, Allin a LUCCHETTI, Riccardo. Gretl User's Guide [online]. 2021. [cit. 2023-07-31]. Dostupné na internete: <http://gretl.sourceforge.net/gretl-help/gretl-guide.pdf>

FIFEK, Edmund, Daniel KRAJČÍK, Dušan STEINHAUSER a Stanislav ZÁBOJNÍK. *Hodnotenie konkurencieschopnosti ekonomiky v medzinárodnom porovnaní*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2015, 105 s. ISBN 978-80-225-4212-8.

GABBIONETA, C., R. PRAKASH a R. GREENWOOD. Sustained corporate corruption and processes of institutional ascription within professional networks. *Journal of Professions and Organization* [online]. 2014, 1(1), 16-32 [cit. 2023-05-18]. ISSN 2051-8803. DOI: 10.1093/jpo/jot002. Dostupné na internete: <https://academic.oup.com/jpo/article-abstract/1/1/16/2841037>

HANOUSEK, Jan a Anna KOCHANOVA. Bribery environments and firm performance: Evidence from CEE countries. *European Journal of Political Economy* [online]. 2016, 43, 14-28 [cit. 2023-05-18]. ISSN 01762680. DOI: 10.1016/j.ejpoleco.2016.02.002. Dostupné na internete: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0176268016000070>

HOFSTEDE INSIGHTS. *Country Comparison Tool* [online]. 2023. [cit. 2023-07-11]. Dostupné na internete: <https://www.hofstede-insights.com/country-comparison-tool>

HOFSTEDE, Geert. *Culture's consequences: comparing values, behaviors, institutions and organizations across nations*. 2nd ed. Thousand Oaks: Sage, 2001. ISBN 978-0803973244.

HOGDSON, Geoffrey M. a Shuxia JIANG. The Economics of Corruption and the Corruption of Economics: An Institutionalist Perspective. *Journal of Economic Issues* [online]. 2016, 41(4), 1043-1061 [cit. 2023-06-15]. ISSN 0021-3624. DOI: 10.1080/00213624.2007.11507086. Dostupné na internete: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00213624.2007.11507086>

JAAKSON, Krista, Lars JOHANNSEN, Karin Hilmer PEDERSEN, Maaja VADI, Gaygysyz ASHYROV, Anne REINO a Mari-Liis SÖÖT. The role of costs, benefits, and moral judgments in private-to-private corruption. *Crime, Law and Social Change* [online]. 2019, 71(1), 83-106 [cit. 2023-07-06]. ISSN 0925-4994. DOI: 10.1007/s10611-018-9790-y. Dostupné na internete: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10611-018-9790-y>

KIM, Jinsil, David H. WENG a Seung-Hyun (Sean) LEE. How does home country bribery affect firms' foreign market focus?. *Multinational Business Review* [online]. 2018, 26(3), 225-249 [cit. 2023-05-16]. ISSN 1525-383X. DOI: 10.1108/MBR-01-2018-0008. Dostupné na internete: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/MBR-01-2018-0008/full/html>

KITTOVÁ, Zuzana a Dušan STEINHAUSER. Influence of Culture on Corruption within the OECD Countries. *AD ALTA: journal of interdisciplinary research*. Hradec Králové: MAGNANIMITAS, 2018, 8(1), 121-126. ISSN 2464-6733. Dostupné na internete: https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/0801/papers/A_kittova.pdf

- KITTOVÁ, Zuzana a Dušan STEINHAUSER. Inštitucionálne a makroekonomické prostredie firiem. *Politická ekonomie* [online]. 2017, 65(2), 234-248 [cit. 2023-06-27]. ISSN 00323233. DOI: 10.18267/j.pep.1138. Dostupné na internete: <https://polek.vse.cz/pdfs/pol/2017/02/06.pdf>
- KNAPIK, Peter a Daniel KRAJČÍK. Corporate governance failures – causality and consequences. *Ekonomické rozhlady: vedecký časopis Ekonomickej univerzity v Bratislave*. Bratislava: Ekonomická univerzita v Bratislave, 2012, 41(4), 452-470. ISSN 0323-262X. Dostupné na internete: <https://sekarl.euba.sk/arl-eu/sk/csg/?repo=eurepo&key=89936734431>
- KRIFA-SCHNEIDER, Hadjila, Iuliana MATEI a Abdul SATTAR. FDI, corruption and financial development around the world: A panel non-linear approach. *Economic Modelling* [online]. 2022, 110 [cit. 2023-05-16]. ISSN 02649993. DOI: 10.1016/j.econmod.2022.105809. Dostupné na internete: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0264999322000554>
- KRUGMAN, Paul. Competitiveness: A Dangerous Obsession. *Foreign Affairs* [online]. 1994, 73(2) [cit. 2023-04-05]. ISSN 00157120. DOI: 10.2307/20045917. Dostupné na internete: <https://www.jstor.org/stable/10.2307/20045917?origin=crossref>
- LAMBSDORFF, Johann. *The institutional economics of corruption and reform: theory, evidence, and policy*. New York: Cambridge University Press, 2007. ISBN 0-521-87275-8. DOI: 10.1017/CBO9780511492617.004. Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/publication/44837207_The_institutional_economics_of_corruption_and_reform_theory_evidence_and_policy
- LEE, Mina, Canan MUTLU a Seung-Hyun LEE. Bribery and Firm Growth: Sensemaking in CEE and Post-Soviet Countries. *Journal of International Management* [online]. 2022, 29(1) [cit. 2023-05-18]. ISSN 10754253. DOI: 10.1016/j.intman.2022.100975. Dostupné na internete: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1075425322000503>
- LEE, Seung-Hyun a David H. WENG. Does bribery in the home country promote or dampen firm exports?. *Strategic Management Journal* [online]. 2013, 34(12), 1472-1487 [cit. 2023-05-18]. ISSN 01432095. DOI: 10.1002/smj.2075. Dostupné na internete: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/smj.2075>
- LEFF, Nathaniel H. Economic Development Through Bureaucratic Corruption. *American Behavioral Scientist* [online]. 1964, 8(3), 8-14 [cit. 2023-06-14]. ISSN 0002-7642. DOI: 10.1177/000276426400800303. Dostupné na internete: <https://www.proquest.com/scholarly-journals/economic-development-through-bureaucratic/docview/194673606/se-2>
- LIŠKA, Václav, Kamila SLUKOVÁ a Jolana VOLEJNÍKOVÁ. *Institucionální ekonomie*. Praha: Professional Publishing, 2011, 235 s. ISBN 978-80-7431-051-5.
- LUI, Francis T. An Equilibrium Queuing Model of Bribery. *Discussion Paper No. 185, September, 1983* [online]. Center for Economic Research, Department of Economics, University of Minnesota, 1983 [cit. 2023-05-16]. ISSN 0022-3808. Dostupné na internete: <https://conservancy.umn.edu/bitstream/handle/11299/55277/1/1983-185.pdf>

MAURO, Paolo. Corruption and Growth. *The Quarterly Journal of Economics* [online]. 1995, 110(3), 681-712 [cit. 2023-05-16]. ISSN 0033-5533. DOI: 10.2307/2946696. Dostupné na internete: <https://academic.oup.com/qje/article-abstract/110/3/681/1859244?redirectedFrom=fulltext>

MAURO, Paolo. Corruption and the composition of government expenditure. *Journal of Public Economics* [online]. 1998, 69(2), 263-279 [cit. 2023-06-27]. ISSN 00472727. DOI: 10.1016/S0047-2727(98)00025-5. Dostupné na internete: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0047272798000255>

MÉON, Pierre-Guillaume a Khalid SEKKAT. Does corruption grease or sand the wheels of growth?. *Public Choice* [online]. 2005, 122(1-2), 69-97 [cit. 2023-06-15]. ISSN 0048-5829. DOI: 10.1007/s11127-005-3988-0. Dostupné na internete: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11127-005-3988-0>

MLČOCH, Lubomír. *Institucionální ekonomie*. 2. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze. Nakladatelství Karolinum, 2005, 189 s. ISBN 80-246-1029-9.

MO, Pak Hung. Corruption and Economic Growth. *Journal of Comparative Economics* [online]. 2001, 29(1), 66-79 [cit. 2023-05-18]. ISSN 01475967. DOI: 10.1006/jceec.2000.1703. Dostupné na internete: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0147596700917037>

MURPHY, Kevin, SHLEIFER, Andrei a VISHNY, Robert. Why is Rent-Seeking so Costly to Growth? *AEA Papers and Proceedings* [online]. 1993 [cit. 2023-05-16]. Dostupné na internete: https://scholar.harvard.edu/shleifer/files/rent_seeking.pdf

OKRUHLICA, František. *Vlastnícka správa spoločnosti: (corporate governance)*. Bratislava: Iura Edition, člen skupiny Wolters Kluwer, 2013, 336 s. *Ekonomía*, 458. ISBN 978-80-8078-603-8.

PAKSTAITIS, Laurynas. Private sector corruption: realities, difficulties of comprehension, causes and perspectives. The Lithuanian approach. *Crime, Law and Social Change* [online]. 2019, 72(2), 227-247 [cit. 2023-05-18]. ISSN 0925-4994. DOI: 10.1007/s10611-019-09815-y. Dostupné na internete: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10611-019-09815-y>

PELLEGRINI, Lorenzo. *Corruption, Development and the Environment* [online]. Dordrecht: Springer Netherlands, 2011 [cit. 2023-05-18]. ISBN 978-94-007-0598-2. DOI: 10.1007/978-94-007-0599-9. Dostupné na internete: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-94-007-0599-9>

PORTER, Michael. Competitive Advantage of Nations. *Competitive Intelligence Review* [online]. 1990, 1(1), 14-14 [cit. 2023-04-24]. ISSN 10580247. DOI: 10.1002/cir.3880010112. Dostupné na internete: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/cir.3880010112>

QI, Guoyou, Hailiang ZOU, Xuemei XIE, Xiaohua MENG, Tijun FAN a Yuanhe CAO. Obedience or escape: Examining the contingency influences of corruption on firm exports. *Journal of Business Research* [online]. 2020, 106, 261-272 [cit. 2023-05-16]. ISSN 01482963. DOI: 10.1016/j.jbusres.2018.09.004. Dostupné na internete: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0148296318304442>

SACG. Kódex správy spoločností na Slovensku [online]. 2016. [cit. 2023-07-26]. Dostupné na internete: https://sacg.sk/wp-content/uploads/2019/10/web_kodex_2016_02.pdf

SAWYER Malcolm. Path Dependency, Hysteresis and Macrodynamics ARETIS, Philip a Malcolm SAWYER, ed. *Path Dependency and Macroeconomics* [online]. London: Palgrave Macmillan UK, 2009, 37 – 79 [cit. 2023-08-08]. ISBN 978-1-349-31417-1. DOI: 10.1057/9780230251090

SHLEIFER, Andrei a Robert W. VISHNY. Corruption. *NBER Working Paper No. 4372* [online]. National Bureau of Economic Research, 1993 [cit. 16. 05. 2023]. Dostupné na internete: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w4372/w4372.pdf

SLOV-LEX.SK. 431/2002 Z.z. - *Zákon o účtovníctve* [online]. 2023. [cit. 2023-07-26]. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2002/431/20230622>

STEINHAUSER, Dušan. Corruption Perception and Hofstede's Cultural Dimensions. *Trends and Challenges in the European Business Environment: Trade, International Business and Tourism: Proceedings of the 6th International Scientific Conference, October 17 - 18, 2019 (Mojmírovce, Slovak Republic)*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2019, , 408-416. ISBN 978-80-225-4646-1.

STEINHAUSER, Dušan. Problematika korupcie a jej kultúrne aspekty na pozadí novej inštitucionálnej ekonomickej teórie ako jeden z faktorov vzniku krízových stavov. *Studia commercialia Bratislavensia: scientific journal of Faculty of Commerce, University of Economics in Bratislava*. Bratislava: Obchodná fakulta Ekonomickej univerzity v Bratislave, 2015, 8(29), 92-102. ISSN 1337-7493. Dostupné na internete: https://scb.euba.sk/archiv_scb/scb0115_vfinal.pdf

STEINHAUSER, Dušan a Kamil BOROS. *2022/12 Kam tečú slovenské exporty, pán Newton?*. Inštitút hospodárskych analýz Ministerstva hospodárstva SR [online]. 2022. [cit. 2023-09-13]. Dostupné na internete: <https://www.mhsr.sk/ministerstvo/centrum-pre-hospodarske-otazky/publikacie/analyzy/kam-tecu-slovenske-exporty-pan-newton?csrc=7376486130118269909>

STILLER, Diana a Peter JOEHNK. Risk management: corporate governance and compliance. *Fórum manažéra: teória a prax v riadení podniku*. Trnava: Katedra priemyselného inžinierstva a manažmentu. Materiálovotechnická fakulta STU v Bratislave, 2012, (2), 46-48. ISSN 1336-7773.

TANZI, Vito a Hamid DAVOODI. Corruption, Public Investment, and Growth. *IMF Working Paper WP/97/139* [online]. Fiscal Affairs Department, International Monetary Fund, 1997. [cit. 2023-05-18]. Dostupné na internete: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/wp97139.pdf>

TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Corruption Perception Index (CPI)* [online]. 2022. [cit. 2023-07-13]. Dostupné na internete: <https://www.transparency.org/en/cpi/2022>

TRANSPARENCY INTERNATIONAL. Corruption Perception Index (CPI) in WBG. TCdata360 [online]. 2023. [cit. 2023-08-03]. Dostupné na internete: https://tcdata360.worldbank.org/indicators/h345264a2?indicator=32534&viz=line_chart&years=2012,2022

UNITED NATIONS. United Nations Convention against Corruption. *Office on Drugs and Crime* [online]. 2004. [cit. 2023-05-18]. Dostupné na internete: https://www.unodc.org/documents/brussels/UN_Convention_Against_Corruption.pdf

ÚRAD VLÁDY SR. (2014). *Prevenia korupcie* [online]. 2014. [cit. 2023-08-31]. Dostupné na internete: <https://www.vlada.gov.sk/co-je-korupcia/>

WALLIS, John J., NORTH, Douglass. Measuring the Transaction Sector in the American Economy, 1870-1970. In ENGERMAN, Stanley L. a Robert E. GALLMAN. *Long-term factors in American economic growth*. Chicago: University of Chicago Press, 1986. ISBN 0-226-20928-8. Dostupné na internete: <https://www.nber.org/system/files/chapters/c9679/c9679.pdf>

WAWROSZ, Petr. *Thorstein Veblen a americká meziválečná institucionální ekonomie* [online]. 2007 [cit. 2023-06-27]. Dostupné na internete: <https://www.vsfs.cz/soubory/epssi/veblen-wawrosz.doc>

WBG. Enterprise Survey [online]. 2023a. [cit. 2023-07-11]. Dostupné na internete: <https://www.enterprisesurveys.org/en/custom-query>

WBG. Enterprise Survey – Sample Description [online]. 2023b. [cit. 2023-08-03]. Dostupné na internete: <https://www.enterprisesurveys.org/content/dam/enterprisesurveys/documents/methodology/DataDetails.xls>

WBG. World Development Indicators (WDI) [online]. 2023c. [cit. 2023-08-08]. Dostupné na internete: <https://www.enterprisesurveys.org/content/dam/enterprisesurveys/documents/methodology/DataDetails.xls>

WICKLIN, Rick. Weak or strong? How to interpret a Spearman or Kendall correlation [online]. 2023. [cit. 2023-07-23]. Dostupné na internete: <https://blogs.sas.com/content/iml/2023/04/05/interpret-spearman-kendall-corr.html>

WILLIAMS, Colin C. a Brunilda KOSTA. Evaluating The Impact of Informal Sector Competitors on The Performance of Formal Enterprises: Evidence from Bosnia And Herzegovina. *Journal of Developmental Entrepreneurship* [online]. 2020, 25(02) [cit. 2023-07-26]. ISSN 1084-9467. DOI: 10.1142/S1084946720500144. Dostupné na internete: <https://eprints.whiterose.ac.uk/162833/3/JDE%202020%20WilliamsBH0620%20formatted.pdf>

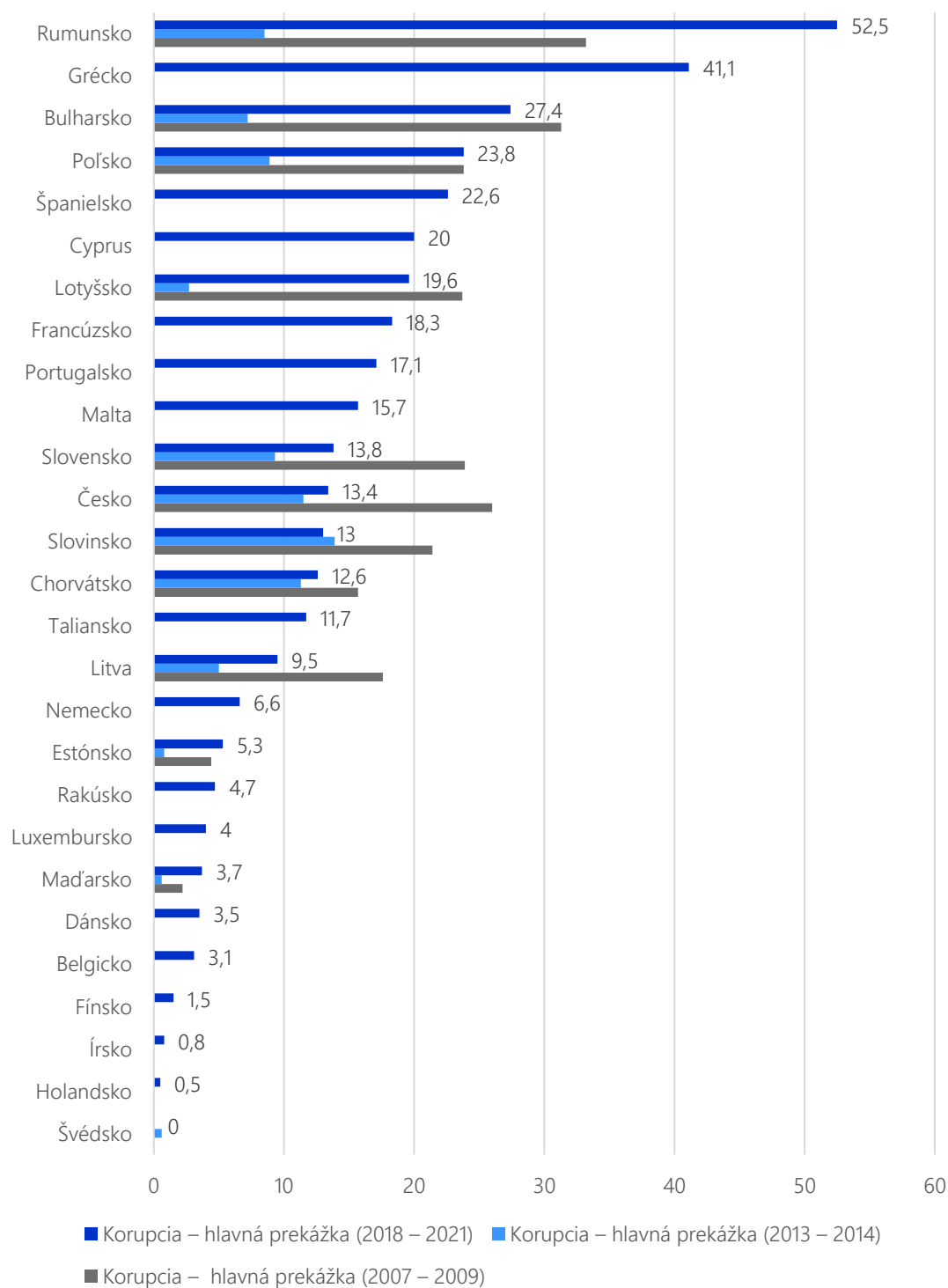
WILLIAMSON, Oliver E. *Die ökonomischen Institutionen des Kapitalismus: Unternehmen, Märkte, Kooperationen*. Preložil Monika STREISSLER. Tübingen: Mohr, 1990, 382 s. Die Einheit der Gesellschaftswissenschaften, Bd. 64. ISBN 3-16-145612-2.

WU, Xun. Corporate Governance and Corruption: A Cross-Country Analysis. *Governance* [online]. 2005, 18(2), 151-170 [cit. 2023-05-16]. ISSN 0952-1895. DOI: 10.1111/j.1468-0491.2005.00271.x. Dostupné na internete: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1468-0491.2005.00271.x>

Prílohy

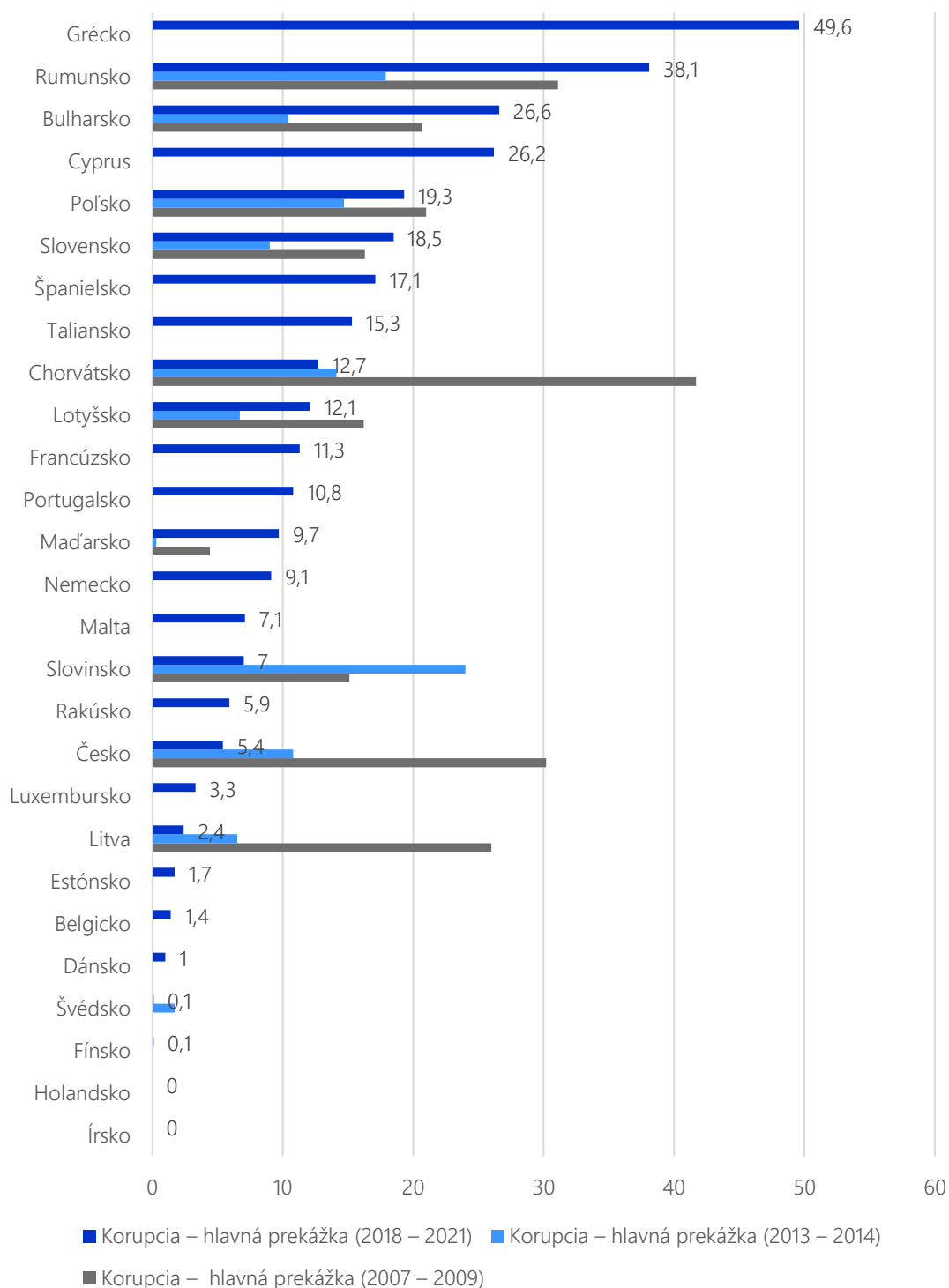
Príloha 1

Graf 6: Podiel podnikov, ktoré identifikujú korupciu za hlavnú prekážku (malé podniky)

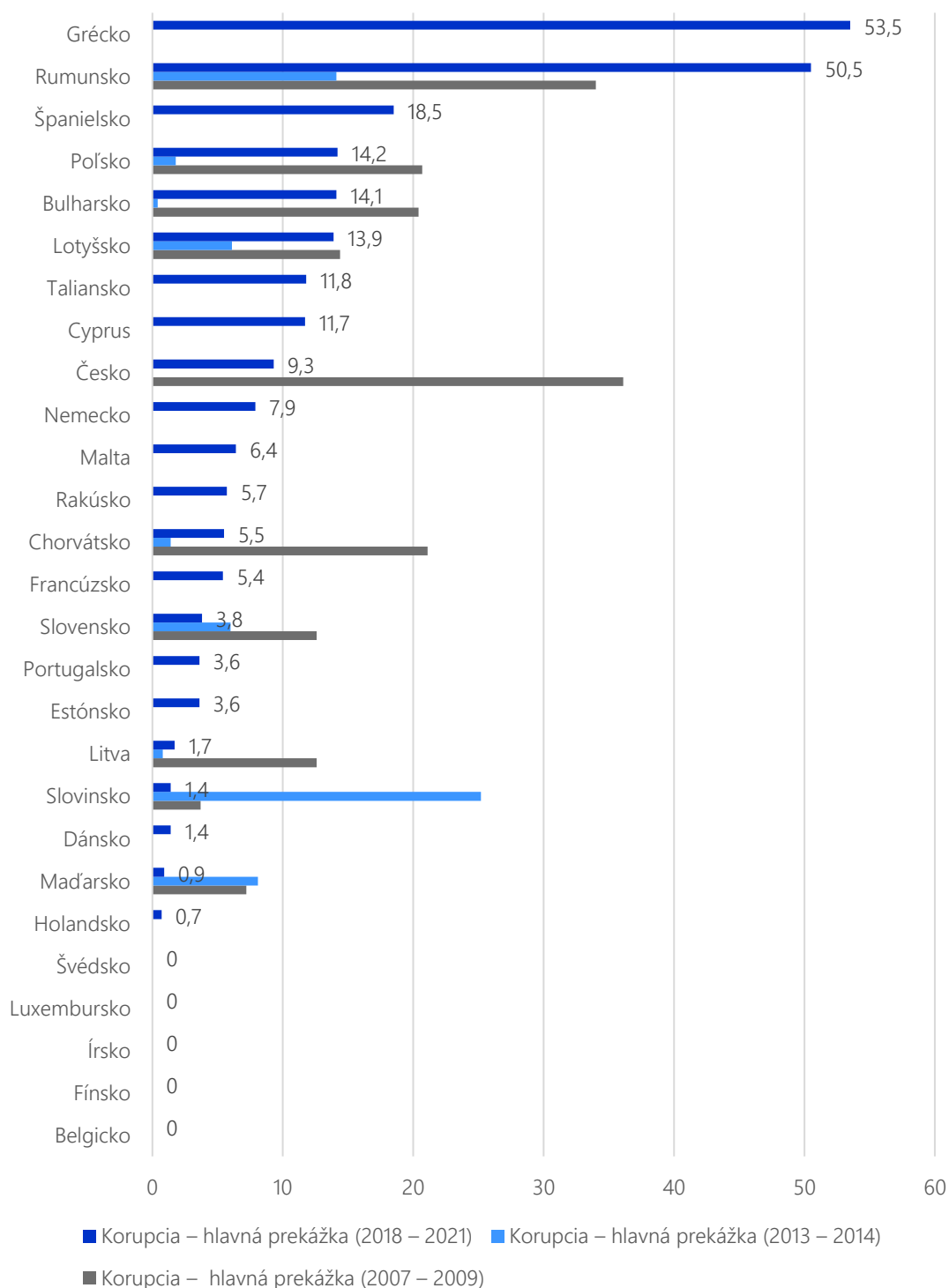
Zdroje: spracovanie IHA podľa WBG (2023a)

Graf 7: Podiel podnikov, ktoré identifikujú korupciu za hlavnú prekážku (stredne-velké podniky)

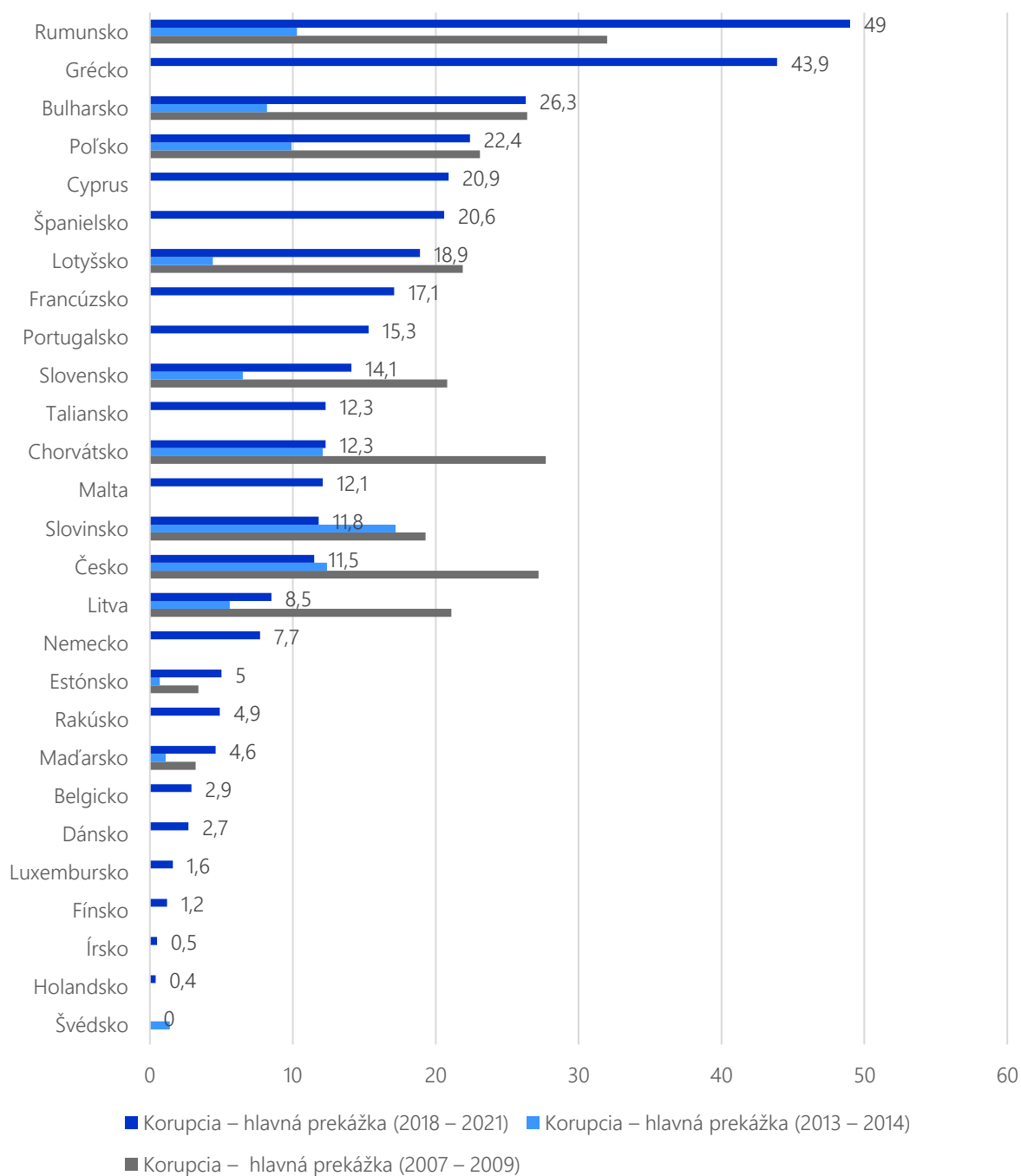
Zdroje: spracovanie IHA podľa WBG (2023a)

Graf 8: Podiel podnikov, ktoré identifikujú korupciu za hlavnú prekážku (veľké podniky)

Zdroje: spracovanie IHA podľa WBG (2023a)

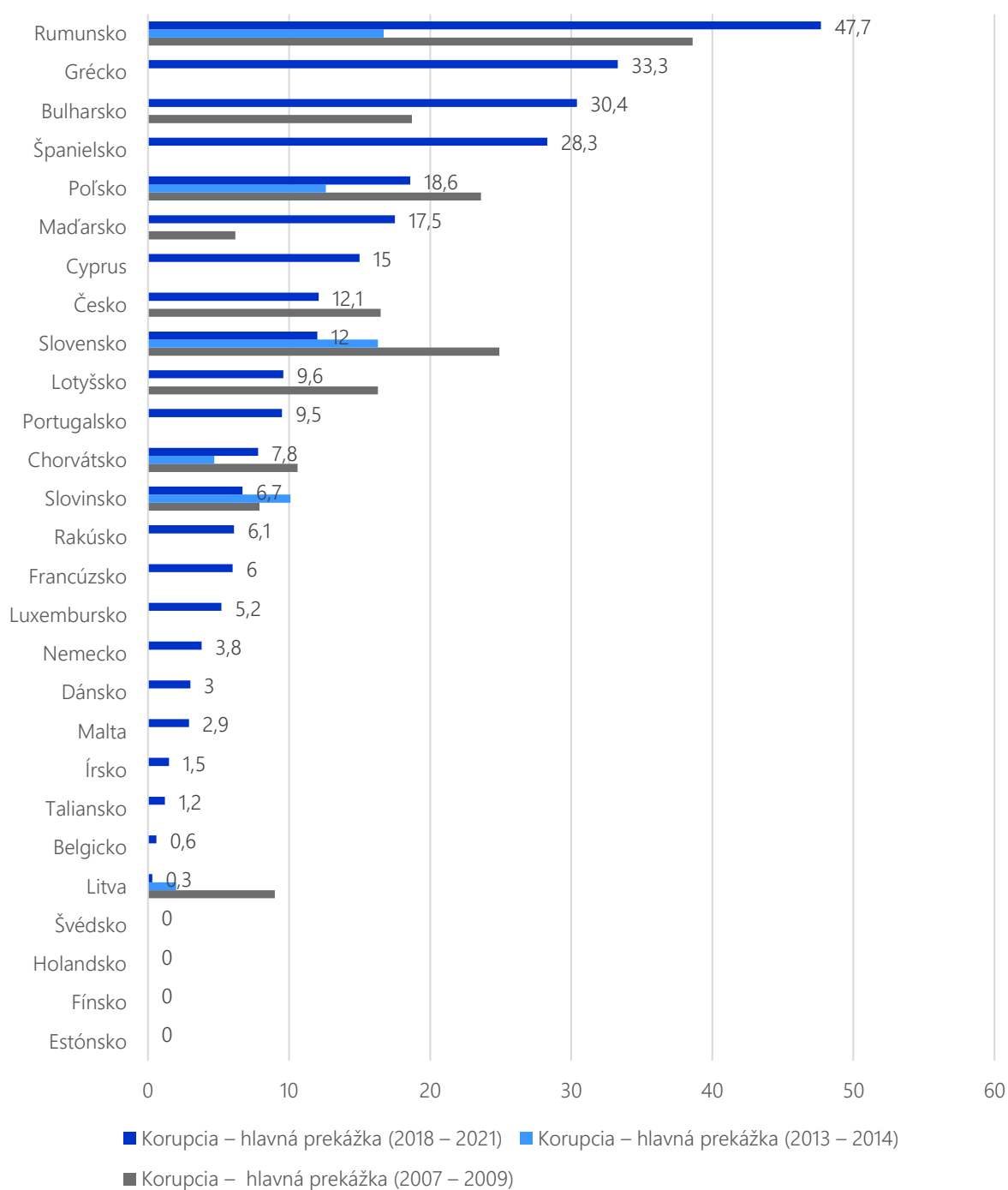
Graf 9: Podiel podnikov, ktoré identifikujú korupciu za hlavnú prekážku (domáce podniky)

Zdroje: spracovanie IHA podľa WBG (2023a)

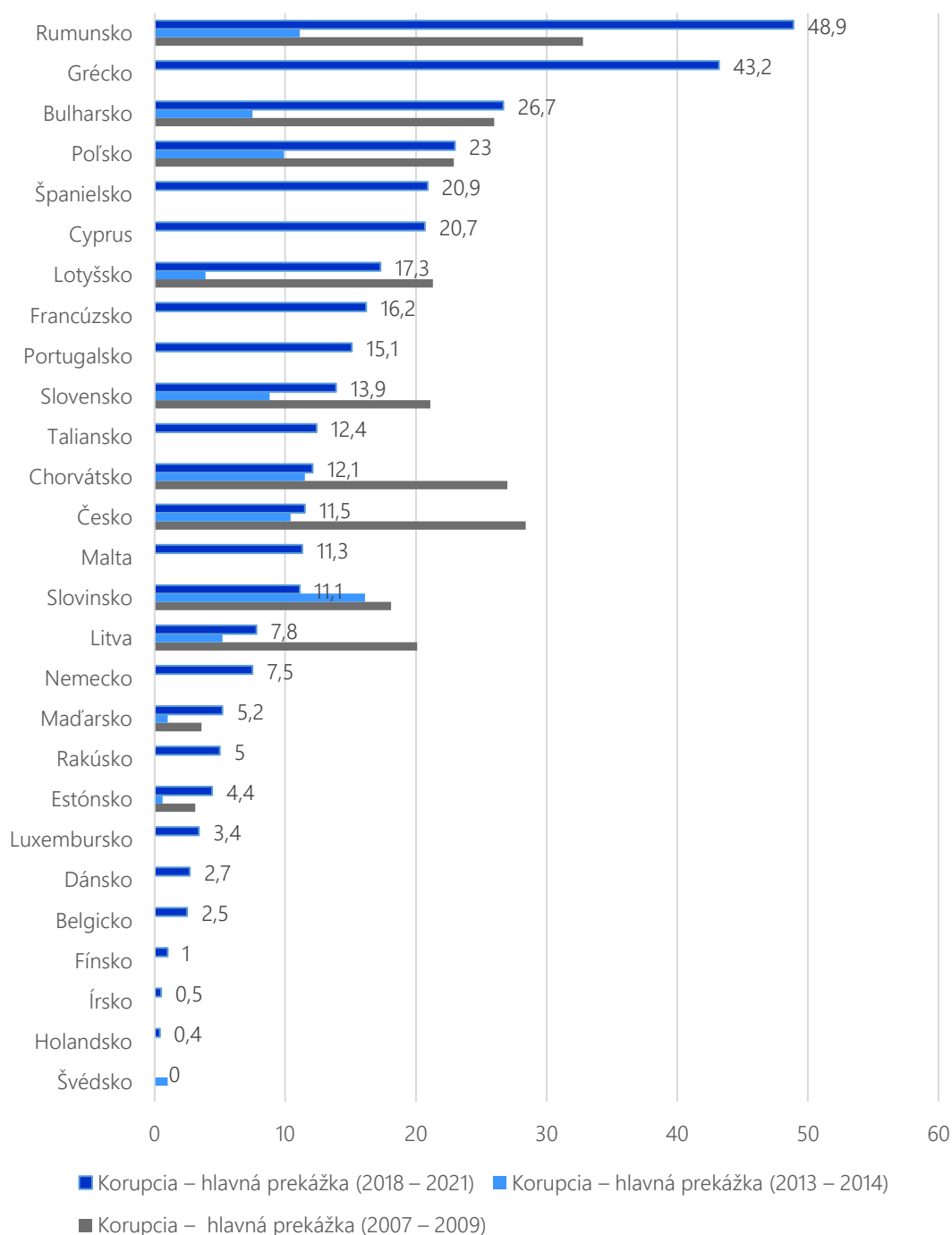

Graf 10: Podiel podnikov, ktoré identifikujú korupciu za hlavnú prekážku (zahraničné podniky)

Zdroje: spracovanie IHA podľa WBG (2023a)

Graf 11: Podiel podnikov, ktoré identifikujú korupciu za hlavnú prekážku (exportujúce podniky)

Zdroje: spracovanie IHA podľa WBG (2023a)